

de Vrijbrief

Laatste Vrijbrief

Mondiale Kartels moeten worden
aangepakt

Louis van Gils

Vrijheid, Argumentatie en Contract

Frank van Dun

De Ontlasting (een parabel)

de Vrijbrief

De Vrijbrief is een uitgave van de Stichting
Libertarisch Centrum en verschijnt 6x per
jaar

REDACTIE

Aschwin de Wolf, hoofdredactie

Louis van Gils

Otto Vrijhof

Peter Croughs

Redactieadres:

Redactie Vrijbrief

Jaspisstraat 13

9743 JV Groningen

vrijbrief@wxs.nl

<http://home.wxs.nl/~vrijbrief>

Medewerkers

Hubert Jongen, Louk Jongen, Stefan van

Glabbek

ABONNEMENTEN

Nederland: f 50,- per zes nummers, (voor
studenten en houders CJP-pas: f 30,-) over
te maken op bankrekening 46.24.31.320
t.n.v. Vrijbrief, ABN-AMRO.

België: BF 900,- per zes nummers, (voor
studenten en houders CJP-pas: BF 600,-),
over te maken op bankrekening
645.124.0465.64 t.n.v. Vrijbrief, Bank
J.van Breda te Antwerpen of per cheque
aan Libertarisch Centrum, Brugmannlaan
617, B-1180 Brussel

Een abonnement op de Vrijbrief geeft u te-
vens korting op deelname kosten van bij-
eenkomsten en conventies, georganiseerd
door Stichting Libertarisch Centrum.

Abonnementenadministratie:

Administratie Vrijbrief

Fazantenkamp 818,

3607 EB Maarssenbroek

tel. 0346-564994

vrijbrief@wxs.nl

ISSN 1381-835X jrg25, nr.3

Rationeel principe Libertarisme vol- gens Objectivistische redenering Over de betekenis van woorden

Hans Ponsen

In het artikel Van Hoppe tot Hobbes: Rationele Funderingen voor het Libertarisme in nummer 2000/2 van de Vrijbrief beschouwt Aschwin de Wolf de redeneringen van Hans-Hermann Hoppe, Jan Narveson en David Gauthier.

De basis van het Libertarisme is het recht op eigendom en het non-agressie principe.

Door Hermann Hoppe wordt het bestaan van het recht op eigen-
dom bewezen door te stellen dat twee mensen argumenteren beiden
moeten beschikken over een lichaam [en het vermogen om dat te ge-
bruiken om te denken]. Door het argumenteren erkennen zij weder-
zijds het eigendomsrecht op dat lichaam, en daarmee het principe van
eigendom.

Gauthier stelde dat het voor een individu rationeel is om naar
maximaal nut van zijn inspanningen te streven door zich bepaalde
beperkingen op te leggen. Narveson voegde toe dat de mensen meer
nut van inspanningen konden hebben als ze zich beperkingen opleg-
den waardoor samenwerking met anderen, die dat ook deden, moge-
lijk was. Die beperkingen zijn dan de bovengenoemde Libertarische
rechtsbeginselen.

In beschouwingen over rationele funderingen voor het Libertarisme
mag het Objectivisme, dat een belangrijke basis van het Libertarisme
is, niet ontbreken. Het voegt nog enkele fundamentele zaken toe aan
de bovengenoemde redeneringen, waardoor zij duidelijker worden en
meer kracht krijgen. Ik wil mij hier vooral de aandacht richten op de
betekenis van woorden, de begrippen die door de woorden worden
aangeduid. Volgens het Objectivisme moeten alle begrippen, ook de
abstracte, afgeleid zijn van feiten van de werkelijkheid. Anders zijn
het betekenisloze 'floating concepts'. De lezer kan dan niet weten
wat de auteur bedoelt, zodat de ideeën niet kunnen worden overge-
bracht. In dit geval gaat het vooral om de woorden mens, eigendom,
recht, argumenteren en verder rationeel en moreel.

Een mens is een levend organisme. Ieder levend organisme, hoe klein
en laag op de ladder van de evolutie ook, heeft een afgrenzing van
zijn eigen cel of lichaam met de buitenwereld. Binnen die afgrenzing
gebeuren processen die maken dat het organisme in leven kan blij-
ven. Het intact zijn van die afgrenzing en daardoor van de structuren
binnen de afgrenzing is een vereiste voor het leven van dat organis-
me. Leven en een deel van de wereld waarover een organisme moet
kunnen beschikken -dat is dus eigendom- zijn niet te scheiden. Ieder
levend organisme beschikt over middelen om verstoringen van zijn
inwendige of uitwendige leefmilieu, of de begrenzing daarvan -die

zijn dus bedreigingen van zijn leven- het 'hoofd' te bieden. Verdediging tegen levensverstorende invloeden hoort bij leven.

Een mens onderscheidt zich van de andere levende wezens door zijn denkvermogen. Dat is een voldoende precieze omschrijving om de begrippen eigendom en recht af te leiden. De afgrenzing van het gebied dat een mens nodig heeft om te overleven ligt verder dan de grenzen van zijn lichaam. Hij moet, om in leven te blijven, de structuren en processen binnen dat gebied zelf voortbrengen, door zijn eigen handelen. Eigendom voor de mens is daarom wat hij zelf heeft voortgebracht.

Het begrip *eigendom* komt direct voort uit *leven*. Het woord *eigendom* heeft als onderdeel het woord *eigen*, dat zoiets als 'behorend tot', 'onderdeel van' betekent. Het betreft zaken die onderdeel zijn van een individu.

Recht is een begrip dat in een samenleving de verhouding tussen een individueel mens en de andere mensen regelt. Recht op leven wil zeggen dat een individueel mens binnen een samenleving met andere mensen kan leven. Daaruit vloeit dus ook voort dat er ook recht op eigendom is. Wat het eigendom voor een mens moet omvatten moet worden bepaald aan de hand van eigenschappen van een mens. Bij recht op leven hoort ook recht op verdediging tegen aantasting van eigendom.

Dit recht op leven is, in het Objectivisme niet zozeer een natuurrecht, dat bestaat als een noodzakelijk gevolg van menselijk leven. Dit recht, volgens het Objectivisme, is het gevolg van het samen leven van mensen in een samenleving, waar met een logische redenering expliciet is gemaakt dat ieder mens kan leven in die samenleving.

Van *argumenteren* is sprake als twee of meer mensen (dus een samenleving, je kan het niet alleen) hun redeneringen vergelijken. Het gaat daarbij om of de redeneringen berusten op feiten van de werkelijkheid en of de conclusies zonder tegenspraak tot stand zijn gekomen. In de definitie van argumenteren is opgesloten dat verschillen van mening met woorden worden onderzocht of opgelost en niet met fysiek geweld. Argumenteren is alleen mogelijk tussen levende mensen. Het is uit het feit dat ze leven dat het recht op eigendom volgt. Het recht op eigendom volgt dus indirect uit argumentere, zoals uit ieder handelen van een levend wezen.

Het woord *rationeel* wordt vaak gebruikt als een soort handelen dat niet te maken heeft met morele aspecten. Zo begrijp ik het ook in de context van de bespreking van de theorieën van Narveson en Gauthier. De mensen handelen als 'constraint maximizer'. Dat betekent dat

INHOUD

Rationeel principe Libertarisme volgens Objectivistische redenering?.. 2

Hans Ponssen

De Ontlasting

Victor Rabinsky..... 5

Mondiale kartels worden aangepakt

Louis van Gils..... 8

Verslag Conventies Canada 11

Vrijheid, Argumentatie, en Contract

(deel1)..... 12

Frank Van Dun

Terra Libera

Hub Jongen..... 20

Monopolie, Schijn of Werkelijkheid?

Louis van Gils 22

zij zich beperkingen opleggen om het maximale voordeel uit de omgang met de andere mensen onder de gegeven omstandigheden te verkrijgen, waarbij de samenleving als een vergroot 'Prisoner's Dilemma' wordt beschouwd. Deze redenering van Gauthier geeft mij een onplezierig gevoel. De reden zal ik proberen onder woorden te brengen. Ik moet erbij denken aan 'Hitler's gewillige beulen', volgens het boek van Goldhagen. In de omstandigheid van Nazi-Duitsland handelden vele mensen 'rationeel' nutsmaximaliserend door zich te onderwerpen aan het regime en zich bezig te houden met de bureaucratische aspecten van de Holocaust, zonder direct bij de uiteindelijke uitvoering betrokken te zijn. Hetzelfde is het geval in communistische landen waar de ambtenarij behulpzaam is bij het onderdrukken van de bevolking. Mensen die tegenwerken verdwijnen in een kamp. De nutmaximaliseerders blijven over. Vóór iemand handelt moet duidelijk zijn of het doel van zijn handelen moreel juist is.

Pas daarna kan er sprake zijn van rationeel juist. Rationeel betekent: met gebruik van het denkvermogen, daarbij hoort ook een beoordeling van de morele aspecten. Misschien is dit ook wat Narveson bedoelt in zijn visie over Gauthier.

Wat is tenslotte *moreel*. Moreel gaat over goed en slecht. En dan altijd goed en slecht voor iemand (enkelvoud of meervoud). Bij de utilitaristen gaat het om goed of slecht voor de meeste mensen. De andere mensen doen niet ter zake. Bij moreel wordt gesproken van de 'is/ought gap' en van het probleem van 'fact and value'. Voor zover ik begrijp betekent dit dat niet duidelijk is waarom iets moreel juist is, zodat dit arbitrair blijft. Toch kan het morele objectief zijn. Het kan worden gebaseerd op het feit dat een mens een levend wezen is, met zijn denkvermogen als voornaamste middel om te overleven ('fact'). Een mens moet handelen om te overleven (zijn leven is de 'value'). Als hij de keuze maakt te willen leven, moet hij zich inspannen om die keuze te realiseren. Het alternatief bij zich niet inspannen is, ondanks de wens te willen leven, dood. Soms handelen is goed voor het overleven, ander handelen niet. Het goede zouden we moeten doen ('ought'). Door uit te gaan van feiten is objectief, in overeenstemming met de werkelijkheid, vast te stellen wat goed is ('is'). Dat geldt zowel voor het meest eenvoudige éencellige organisme (chemisch en fysisch milieu) als voor de mens (alle aspecten van het milieu waar hij zich met zijn denkvermogen, en de resultaten van het gebruik daarvan, in stand kan houden). Om te overleven moet ieder mens waarden produceren. Waarden zijn zaken waarvoor iemand zich moet inspannen om ze te verkrijgen of te behouden. In een samenleving kunnen waarden, nadat ze geproduceerd zijn, worden uitgewisseld. De productie en de uitwisseling maken dat rijkdom en welvaart kunnen ontstaan. Ieder mens is dus potentieel van waarde voor de ander. Het is dus moreel juist –en rationeel– om na(ast) het eigen belang ook te streven naar het belang van de ander. Omdat een samenleving volgens dit principe moreel juist is, is de mogelijkheid voor maximale welvarendheid optimaal. Voordat een handeling wordt uitgevoerd moet eerst bepaald zijn dat deze goed is, anders bestaat de kans op ongewenste effecten (zie bijvoorbeeld de gevolgen van het socialisme). In deze context is rationaliteit niet kille berekening zo-

als in het kader van enkel nutsmaximalisering, maar een deugd met nut voor zowel het individu als voor de andere individuen in de samenleving.

Nut is een moreel begrip. De standaard waarmee nut gemeten moet worden is het leven van de individuele mens.

Het is één van de verdiensten van het Objectivisme dat het duidelijk heeft kunnen maken dat moraal niet arbitrair is en dat er een standaard voor is: het leven van de mens. Daardoor onderscheidt het zich van de andere filosofieën waarin het leven ook van groot belang is, maar niet van zo groot belang dat de andere morele waarden daaraan ondergeschikt zijn. Het Objectivisme maakt duidelijk hoe belangrijk de moraal is: ons leven hangt er vanaf.

Alleen met de juiste filosofische basis voor de ethiek en de theorie over de betekenis van woorden, zijn aanvallen op het recht op leven en daarmee op ons leven af te weren.

Taking Children Seriously

Lezing door Sarah Lawrence, in de Nieuwspoort, Frits van de Poel zaal, vrijdag 17 november 19.30, Lange Poten 10, Den Haag

Het is niet ongevoel voor meerderjarigen om het met elkaar er over eens te zijn dat het handelen in overeenstemming met onze eigen waarden, te doen wat we zelf het beste denken, het beste voor ons is in plaats van te handelen in tegenspraak met onze waarden, en blindelings aan autoriteiten te gehoorzamen of gebruiken te volgen. Maar zodra het om kinderen gaat wil bijna iedereen hierop een uitzondering maken. Kinderen, zo wordt ons gezegd, moeten doen zoals ouderen het hen opdragen, ongeacht of dit betekent het juist of onjuist handelen naar de normen van de kinderen zelf. TCS verwerpt dat idee en ver-schaft een positieve alternatieve benadering waarmee problemen werkelijk worden opgelost op manieren waaraan zowel ouders als kinderen individueel en gezamenlijk de voorkeur geven. In deze inleiding tot TCS, zal Sarah Lawrence het belang van instemming ('consent') verklaren en de TCS levenswijze beschrijven die het op consent gebaseerde probleemoplossen makkelijker maakt. Ze zal uitleggen waarom zelfopoffering verderfelijker is in hechte relaties en waarom dwang geen oplossing is. Er is een betere manier! Wat Sarah te zeggen heeft zal niet alleen van belang zijn voor ouders maar voor iedereen die belang stelt in het verbeteren van welke relatie dan ook. Iedereen die geïnteresseerd is en meer wil weten over 'Taking Children Seriously' dient de TCS website op <http://www.TCS.ac/> te bezoeken.

DE ONTLASTING

(Een sprookje dat bijna te mooi is om waar te zijn.)

Victor Rabinsky

Er was eens, heel ver hier vandaan, in een land waar de mensen nog in sprookjes geloofden, een heel vies mannetje. Iedereen die dat mannetje kende bleef maar het liefst heel ver uit zijn buurt omdat het mannetje altijd zo ongelooflijk naar ontlasting stonk.

Dat mannetje vond het natuurlijk heel vervelend dat iedereen die hij tegenkwam gelijk een vies gezicht begon te trekken, zijn neus ophaalde en zover mogelijk bij hem uit de buurt bleef en hij wilde daar eigenlijk maar al te graag wat aan veranderen.

Nou zul je vragen: waarom zorgde dat mannetje er dan niet gewoon voor dat hij, net als de andere mensen in het land waar hij woonde, lekker fris ging ruiken? Maar dat kon het mannetje niet, want hij had de mensen in dat land namelijk wijs gemaakt dat hij alle ontlasting die in dat land werd gepoept moest perpiseren omdat hij daar heel veel verstand van had en dat als hij dat niet zou doen het ongelofelijk mis zou gaan en alles totaal uit de hand zou lopen.

Om zijn woorden kracht bij te zetten klopte het mannetje ook regelmatig en op de meest onmogelijke momenten bij de mensen aan. Ik kom de ontlasting perpiseren, riep hij dan. Iedereen vond het altijd heel vervelend als dat stinkende mannetje over de vloer kwam, maar ja, als hij kwam perpiseren deden ze altijd maar zo vriendelijk mogelijk tegen hem. Ze gaven hem een kopje koffie of een kopje thee. Daar spuugden ze soms wel stiekem in, omdat ze het zo'n naar mannetje vonden, maar ze deden zo beleefd als ze maar konden want ze wisten uit ervaring: dan is hij het snelst weer weg.

De meeste mensen hadden wel door dat het mannetje alleen maar een vies bedriegertje was en wilden hem eigenlijk niet binnen laten. Maar ze wisten dat als ze het mannetje niet toelieten de kans groot was dat ze de volgende dag een enorme berg poep op hun stoep zouden vinden. Het mannetje had zo zijn traukjes bedacht om er voor te zorgen dat hij met zijn vieze gewoontes door kon blijven gaan.

Maar waar het mannetje weinig aan kon veranderen was dat de mensen achter zijn rug hun neus bleven optrekken en hem bijvoorbeeld nooit uitnodigden als er een feestje was. Je moet immers weten, de mensen hadden ondertussen zo'n hekel aan het mannetje, dat een van de dingen waar ze op feestjes het liefst over spraken was over hoe je de traukjes van het mannetje kon om-

zeilen en kon voorkomen dat hij bij jou thuis de boel aan het stinken zou gaan maken.

Dus vonden ze het heel vervelend als het mannetje zelf op een feestje kwam. Zelfs als hij zich heel fris had gewassen en je haast niet kon ruiken dat hij het ontlastingsmannetje was werd het ineens stil als hij op een feestje binnenkwam.

Maar goed, het mannetje wilde dat dus maar al te graag veranderen en had er heel wat voor over als de mensen hem aardig zouden gaan vinden en daarom ging hij naar de mijnheer van de krant en vroeg aan de mijnheer van de krant: mijnheer van de krant, wat moet ik doen om te zorgen dat de mensen geen hekel meer aan mij hebben?

Nou, zei de mijnheer van de krant, die een heel knappe man was en zelf ook een stinkende hekel aan het mannetje had, je zou gewoon werk kunnen gaan doen waar je niet van gaat stinken en dan zet je een advertentie in de krant dat je voortaan lekkerder zult gaan ruiken en je weet hoe vergevingsgezind de mensen in dit land zijn. Dan mag je binnen de kortste keren weer op feestjes komen. Maar ja, het mannetje kon helemaal geen ander werk doen, want daar had hij nooit voor geleerd en eigenlijk vond hij het ook wel leuk dat de mensen een beetje bang voor hem waren. Maar van die advertentie vond hij wel een goed idee, dus zette hij een levensgrote advertentie in de krant met de tekst:

Lieve mensen, het spijt me, maar de poep moet nou eenmaal geperpiseerd. Doe ik het niet dan doet een ander het.

LEKKERDER KAN IK HET NIET LATEN RUIKEN

De mensen lazen de advertentie en moesten er eigenlijk wel een beetje om lachen. Sommigen kregen zelfs wel een beetje medelijden met het mannetje. Anderen werden een beetje boos, die dachten viespeuk, je moet helemaal niet in mijn poep komen roeren. Het mannetje ging, als hij kwam perpiseren, zichzelf ook wat beleefder gedragen. Tot dan toe was hij altijd een beetje bot en nors geweest, maar hij had zich voorgenomen voortaan wat beleefder te zijn. Inderdaad was het gevolg dat de mensen wat minder vaak in zijn koffie spuugden en dat de mensen iets minder opzichtig hun hoofd afwendden. Al met al veranderde er niet veel, maar het

manneltje, wat natuurltjk ontzettend eenzaam was, genoot ervan en dacht hé dat werkt goed zo'n advertentie en hij ging terug naar de mijnheer van de krant.

Mijnheer van de krant, zei het mannetje, die advertentie heeft prima geholpen, maar toch geven de mensen mij nog steeds het gevoel dat ik mij eigenlijk een beetje moet schamen omdat ik zo stink. Kan ik daar nou niet toch iets met een advertentie aan veranderen? Tuurltjk zei de mijnheer van de krant en hij lachte in zijn vuistje, want de mijnheer van de krant was een heel knappe man en die wist natuurltjk ook dat het mannetje een vies bedriegertje was. Tuurltjk, zei de mijnheer van de krant en hij liet het mannetje de volgende advertentie plaatsen:

WERK WAAR GEEN LUCHTJE AAN ZIT

Nou had niemand ooit eerltjk tegen het mannetje durven zeggen wat ze werkeltjk van hem dachten, maar door

die advertentie begrepen de mensen ineens dat het mannetje zelf allang dondersgoed wist dat de mensen hem een naarling vonden. Ze begonnen ineens veel eerltjker met elkaar over het mannetje te praten, dat ze het mannetje eigenltjk allemaal maar een vieze stinkerd vonden. En ze begonnen met het blokkeren van de wegen waar het mannetje alttjd over reed, waar het mannetje een haast ondrageltjke geur verspreidde. En ineens wist het mannetje er voor te zorgen dat hij op straat een stuk minder stonk. Daarna joegen de boeren het mannetje van hun erf, als het mannetje over de mest kwam zeuren en durfde het mannetje de boeren niet meer van hun werk te houden. Van het een kwam het ander, want nu de mensen door hadden hoe dat vieze stinkende mannetje werkeltjk in elkaar zat was het snel met zijn vieze gewoontes afgelopen en niemand vond ooit nog een berg poep voor zijn deur. Nou ja, een klein drolletje van een hondje of zo maar dat ruimden ze dan zelf snel even op, daar hadden ze het ontlastingsmanneltje niet voor nodig.

Mondiale kartels worden aangepakt.

Louis van Gils

De Amerikaanse en Europese anti-trustautoriteiten slaan de handen ineen bij de aanpak van wereldwijde kartels. Brussel is de afgelopen maanden flink onder druk gezet door Washington om harder op te treden en dit lijkt zijn vruchten af te werpen. De Europese Commissie overweegt invoering van het in de Verenigde Staten zo succesvol gebleken 'corporate leniency program'- een kroongetuigeregeling voor ondernemingen die uit de school klappen over *verboden* kartelafspraken.

Wat is de definitie van een kartel? Het woordenboek geeft de oplossing.

Een kartel is:

a) een overeenkomst tussen zelfstandige ondernemingen die tot doel heeft een regulering van de gedragslijn van de aangesloten ondernemingen, zowel ten aanzien van derden als onderling. Ze komt meestal tot stand met het oog op een beperking van de concurrentie en een grotere stabiliteit van de afzetmarkt. Een kartel kan zowel horizontaal (ondernemingen uit een zelfde bedrijfstak) als verticaal (ondernemingen uit een zelfde bedrijfskolom) zijn en men onderscheidt verschillende kartelvormen. Op 10 juli 1995 werd de Mededingingswet van kracht, die uitgevoerd wordt door de tegelijkertijd geïnstalleerde Kartelautoriteit. De Mededingingswet beoogt de machtsconcentratie en concurrentiebeperkende werking van de kartels te reguleren.

Een kartel is:

b) onderlinge overeenkomst van bepaalde groeperingen van landen of van politieke partijen met het oog op gemeenschappelijke actie.

Aangezien men hier spreekt van verboden kartelafspraken, dan zullen er ook toegestane kartelafspraken mogelijk zijn. Hierover later meer.

Volgens Kovacic, een Amerikaanse hoogleraar en anti-trustexpert, voelde de Europese Commissie zich in zijn hemd gezet door de laatste grote anti-truststrafzaak die door de Amerikanen werd aangezwengeld. Het ging daarbij om een internationaal vitaminedkartel, in de wandelgangen van de betrokken ondernemingen beter bekend als Vitamin Inc. Die zaak leidde tot recordboetes en celstraffen voor vier buitenlanders. Brussel wist helemaal niets af van die samenzwering en is vast be-

sloten zich niet nog een keer te laten verrassen. In de vitaminezaak werden zeven van de grootste chemische en farmaceutische concerns ter wereld op de korrel genomen wegens verboden prijsafspraken. Justitie legde het Zwitserse Roche en het Duitse BASF vorig jaar megaboetes op van respectievelijk \$500 en \$225 miljoen. Dit waren de hoogste boetes in de geschiedenis van de anti-trustwetgeving. De betrokken ondernemingen verdeelden tussen 1990 en 1994 de markt en dat gebeurde vaak alsof het om een spionageoperatie ging. Topmanagers kwamen in het diepste geheim bijeen in kastelen en hotels verspreid over de hele wereld.

Het Franse Rhône-Poulenc wist in de vitaminestrafzaak de dans te ontspringen door een deal te sluiten met de Amerikaanse overheid op grond van de 'corporate leniency program' kroongetuigeregeling. In ruil voor volledige medewerking aan het onderzoek ging Rhône-Poulenc, een van de drie leiders van het kartel, vrijuit. (Bron: *De Telegraaf*)

Welke woorden of zinsnede vallen in dit artikel het meeste op?

- Verboden prijsafspraken en verdeling van de markt door zeven van de grootste chemische en farmaceutische concerns.
- Kroongetuigenregeling.
- Megaboetes.

De antitrust-autoriteiten hebben prijsafspraken, dus kartelvorming verboden, om zoals zij zeggen, de consument te beschermen en "eerlijke" concurrentie te bewerkstelligen. Tevens zou het een immorele daad zijn t.o.v. het algemeen belang.

De prijsafspraken die gemaakt zijn worden in het artikel niet genoemd, maar ik neem aan dat de afspraak inhoudt, dat er niet beneden een bepaald prijsniveau verkocht mag worden. M.a.w. een bodemprijsafpraak, want dat heeft een stabiliserend effect op de afzetmarkt. En of deze prijs te hoog of te laag is wordt, in tegenstelling wat de overheden geloven, door het koopgedrag van de consument bepaald.

Uit de inhoud van dit artikel maak ik op, dat er hier sprake zou zijn van een oligopolische marktsituatie. Wat is een oligopolie?

Oligopolie is in de economische theorie de situatie dat enkele aanbieders de markt beheersen. Zij moeten bij hun prijspolitiek rekening met elkaar houden, in het bijzonder als de producten die zij aanbieden niet wezenlijk van elkaar verschillen. In de praktijk is het zo dat in de oligopolische situatie de prijs niet als concurrentiemiddel zal worden gebruikt, maar dat de aanbieder andere concurrentiemiddelen, zoals service, reclame en kwaliteitsverbetering, zal hanteren.

Dus prijsafspraken zouden niet eens nodig geweest zijn als de overheden de bedrijven niet meer en meer opzadelen met nieuwe wetgeving, regulering, milieueisen etc.

De overheden en door hen gesteunde organisaties doen zelf aan kartelvorming (hierover later meer), maar werken de vorming van kartels, door wetgeving, vergunningen etc, in de hand.

Het is bekend dat de ontwikkeling van een nieuw medicijn miljarden guldens kost aan onderzoek, klinische testen, die soms jaren duren vanwege de regelgeving van de overheid. Om een vergunning te krijgen om het product op de markt te brengen, gaat een overheidsinstelling alle testen nog eens na of voert deze testen zelf nog eens uit, of laat de testen door een derde partij uitvoeren vanwege het gebrek aan kennis bij die overheidsinstelling, alvorens tot een beslissing te komen. Dit totale proces (ontwikkeling, testen en het verkrijgen van een vergunning) neemt tussen de 8 en 10 jaar in beslag. Al die tijd is de bron van inkomsten voor het bedrijf afhankelijk van de reeds op de markt gebrachte producten.

Maar er zijn nog meer kostprijsverhogende elementen die het vormen van kartels in bijna alle bedrijfstakken noodzakelijk maakt. Denk aan de bijsluiters bij medicijnen, of aan de gebruiksaanwijzing bij andere producten, waar hele juridische afdelingen aan te pas komen om eventuele toekomstige schadeclaims m.b.t. oneigenlijk gebruik of gewone stommititeiten trachten te voorkomen. Aangezien de overheid, ondanks het verlenen van een vergunning of een verklaring afgeeft dat een product aan de wettelijke eisen voldoet, geen verantwoording neemt ten opzichte van deze producten, verklaring en vergunning, blijft de fabrikant aansprakelijk voor alles wat maar fout kan gaan met zijn producten. De te betalen verzekeringspremies zijn enorm hoog, mede bepaald door de "onafhankelijke" rechterlijke macht exorbitante toegewezen schadevergoedingen. Bedrijven zien zich hierdoor genoodzaakt om fondsen te

creëren die nodig zijn om eventuele schadeclaims te kunnen betalen.

Het is dus logisch dat een bedrijf gebaat is bij een stabiele afzetmarkt en zal proberen om met de concurrenten (tegenwoordig worden zij collegae genoemd) prijsafspraken te maken.

Wie betaalt dit alles? Juist de door de overheid (antitrustautoriteiten) beschermde consument. In een echte vrije markteconomie, met de nadruk op echte, omdat ook nu politici en economen het over een vrije markt hebben waar zij een gemengde economie bedoelen, zal deze qua resultaat nutteloze inmengingen van de overheid niet plaatsvinden, waardoor alles veel goedkoper wordt.

Nog steeds worden ondernemers door de overheid en overheidsafhankelijke instellingen afgeschilderd als, meedogenloze, inhalige geldwolven en uitbuiters (anders zou wetgeving m.b.t. bijvoorbeeld kartels niet bestaan) in plaats van ze te respecteren om de welvaart die zij creëren.

De beste bescherming voor de consument is, de integriteit en de goede naam van de ondernemers waarmee zij "vrijwillig" zaken doen en een onmiddellijke schadeloosstelling in geval van productgebreken, want het is in het eigenbelang van de ondernemers om hun marktaandeel te verdienen en te behouden, zij zullen daarom niet de markt willen vernietigen, zoals de overheid tracht te impliceren of zelf te doen d.m.v. absurde wetgeving, dreiging met geweld of zelfs oorlogen.

U vindt dit misschien wat overdreven of te pessimistisch of wat dan ook? Ik zal uit De telegraaf van 25 mei, 2000 een stukje citeren.

De Europese Commissie (EC) heeft gisteren een pakket nieuwe mededingingsregels aangenomen, waardoor het leven voor met name kleinere bedrijven een stuk simpeler moet worden. *(Het simpelst is gewoon de regels afschaffen.)* De nieuwe regels betreffen toeleverings- en distributiecontracten tussen bijvoorbeeld brouwerijen en cafés, oliemaatschappijen en benzinepompen of cosmeticaproducten en drogisterijen.

Onder de nieuwe Europese wet, die per 1 juni van kracht wordt, krijgen bedrijven met een marktaandeel onder de 30% automatisch goedkeuring voor hun distributieovereenkomsten, *op voorwaarde dat ze zich niet bezondigen aan een zwarte lijst van verboden praktijken, zoals prijsafspraken of het opdelen van de markt.* De Commissie gaat er daarbij van uit, dat ook via internet alle handel vrij moet zijn, aangezien Brussel dat ziet als een vorm van "passieve verkoop", waar de producent van de verkochte spullen geen bezwaar tegen mag

maken. (*Schending van het eigendomsrecht van de producent*)

Dit geeft kleinere bedrijven de garantie dat Brussel of de nationale mededingingsautoriteiten hen met rust laten, *terwijl de Europese Commissie de handen vrij krijgt om de grote jongens aan te pakken.*

Bedrijven met een marktaandeel boven de 30% worden overigens niet automatisch als overtreders beschouwd. (Als politici dit zeggen is meestal het tegenovergestelde van toepassing)

Onder het nieuwe regime kan iedereen die zich benadeeld voelt door hun distributieovereenkomsten niet alleen naar Brussel stappen, maar ook een civiele rechtszaak aanspannen en schadevergoeding vragen, terwijl dat in het verleden niet kon.

Monti (Eurocommissaris) gaat bovendien beter letten op situaties waarbij maar een paar partijen de markt beheersen, bijvoorbeeld als de benzinemarkt wordt beheerst door vier partijen met ieder 25% of als een groot deel van de cafés vastzit aan een brouwerij. "In zulke situaties kunnen we de automatische goedkeuring voor partijen onder de 30% marktaandeel opheffen en dan gaan we kijken of er wel goede redenen zijn om iemand voor langere tijd te binden" aldus Commissie-expert Luc Peperkoorn. (*Toch nog totale controle*)

NB. Cursivering en recursiverde aanvulling van mij.

Vind U het artikel nog steeds wat overdreven of te pessimistisch of wat dan ook? Denkt U eens na over de implicaties en mogelijke gevolgen van bovenstaand stukje van 25 mei, 2000.

Wat het opdelen of verdelen van de markt betreft kan ik mij eigenlijk niet goed voorstellen wat hiermee bedoeld wordt. Is het zoiets als, ik lever aan Nederland en jij aan België of gaat het alleen om specifieke producten, zoals bijvoorbeeld maagtabletten. Mijn merk maagtablet mag ik alleen in Nederland leveren, dan mag jij jouw merk in België slijten. Dus een soort maffia-achtig gesjoemel. Wat ik er wel uit opmaak is, dat het elementen bevat van een geplande economie, namelijk de gedachte dat de markt een stabiele leefgemeenschap is waar van tevoren alle behoeften gecatalogiseerd kunnen worden en zich derhalve makkelijk laat plannen om in de behoeften te voorzien en te controleren.

Helaas voor de bureaucraten en de volgens deze bureaucraten nog op die gedachte werkende fabrikanten, zoiets is zelfs in deze gemengde economie niet mogelijk.

Het koopgedrag van de consument is de laatste decennia grilliger geworden, minder merkvast, en de consument heeft de mogelijkheid om de benodigde informatie accuraat en sneller te krijgen door bijvoor-

beeld het internet, de media en reclame. Tevens draagt de overheid aan deze grilligheid zelf bij door de koopkracht via het belastingsysteem te manipuleren. Ook innovatie en diversiteit in de producten maakt het voor fabrikanten en zeker de grote concerns met hun bureaucratische structuur, waardoor minder snel op veranderde marktsituaties ingespeeld kan worden, haast onmogelijk om de markt te controleren, laat staan te verdelen.

Het schijnt nog steeds niet algemeen bekend te zijn, maar uiteindelijk beslist de consument of een bedrijf een hoog of laag of geen marktaandeel heeft ondanks alle mededingingsregels die door de Europese Commissie of wie dan ook bedacht worden.

Kroongetuigenregelingen en de daarmee samenhangende kliklijnen zijn nu erg in zwang. Het schijnt een morele verplichting van iedere burger te moeten worden om elkaar voor iedere overtreding via de een of andere kliklijn aan te geven. In sommige gevallen van vermeende kindermishandeling heeft dit al geleid tot verscheurde gezinnen. Je werkgever via de zogenaamde Klokkenluiderslijn aangeven wordt als een moreel juiste daad aangeprezen en er moet zelfs een wet komen om deze klokkenluiders tegen de eventuele gevolgen van hun daad te beschermen. Maar zodra softwarefabrikanten een kliklijn openstellen voor het aanmelden van het illegaal gebruiken van software is deze actie opeens immoreel. Eigendomsrecht hoeft en mag blijkbaar niet beschermd worden.

Onderdeel van integriteit is het wederzijdse vertrouwen. Haal het vertrouwen uit de maatschappij en je krijgt een situatie die te vergelijken is met het vroegere Russische - of het huidige Chinese - of elk totalitair regime. Namelijk over je schouder te moeten kijken of je gevolgd wordt, niet meer vrijuit kunnen praten, kortweg gezegd een algeheel wantrouwen.

Dit is wat er door de overheid gecreëerd wordt, door vrijwillige handelingen tussen partijen als een misdaad te beschouwen.

Heren en Dames ondernemers, ik heb een tip voor U. Wilt U van een lastige concurrent verlost worden of hem minimaal een gevoelige financiële aderlating toebrengen, zet dan een kartel op en tegen de tijd dat deze geëffectueerd wordt, meld U zich bij de anti-trustautoriteiten. Zij krijgen een megaboete en U gaat vrijuit. Maar wees er zeker van dat U de eerste bent.

En dat alles voor wat in het Engelse taalgebied een "Victimless crime" wordt genoemd. Een misdaad zonder slachtoffers. Alhoewel er zijn slachtoffers, namelijk de consument die door inmenging van de overheid een veel hogere prijs voor producten en diensten moet betalen, dan zij zonder deze inmenging zou hebben betaald.

Voor wie zijn eigenlijk deze megaboetes?

Je zou verwachten dat deze megaboetes ten gunste van de benadeelden, de consument, zouden komen. Niets is minder waar. In het huidige rechtssysteem gaan alle boetes die geheven worden niet naar de benadeelden of slachtoffers, maar naar de overheid. De redenering die ik gehoord heb is de volgende: dit geld gaat naar de algemene middelenpot van de overheid en vloeit weer terug naar de burgers.

U gelooft dit?

Dit geld had beter besteed kunnen worden aan onderzoek naar nieuwe medicijnen. Een ander gevolg van deze gedwongen betaling aan de overheid was, een complete reorganisatie bij Roche die honderden mensen wereldwijd hun baan heeft gekost.

Voordat ik dit eerste gedeelte ga afsluiten, wil ik U toch nog even op twee andere gevolgen wijzen, die hiermee te maken hebben.

Ten eerste: door de onnodig lange periode die de ontwikkeling, testen en het verkrijgen van de vergunning om het product op de markt te brengen (8 tot 10 jaar) sterven er duizenden mensen vroegtijdig voor wie dit geneesmiddel hoognodig was geweest om te blijven leven of het leven nog iets te rekken of relatief aangenaamer te laten verlopen.

Ten tweede: door de beslissing of een product wel of niet op de markt gebracht mag worden aan de overheid over te laten, wordt het overheidsapparaat gevoelig voor omkoping en wordt de regering onder druk gezet door pressiegroepen en lobbyisten. De beslissing wordt derhalve niet meer op rationele gronden genomen, maar gebaseerd op het aantal stemmen dat zij oplevert.

Gewapende militairen en politie bezetten strategische posities en houden nauwlettend iedereen in de omgeving in de gaten. Auto's worden aangehouden en gecontroleerd op wapens of ander explosieve goederen. Dranghekken worden geplaatst om de nieuwsgierige toeschouwers en de wereldpers op een veilige afstand te houden. Al deze maatregelen worden genomen omdat er een conferentie van een van de grootste kartels wordt gehouden.

De OPEC (Organisatie van olieproducerende landen) houdt een vergadering om de te produceren hoeveelheid olie, door de aangesloten landen, vast te stellen. Dit gebeurt niet onder de strikteste geheimhouding op afgelegen plaatsen, maar onder het licht van de schijnwerpers en de camera's van de wereldpers. Want dit kartel is wel toegestaan. (Door wie?)

De gevolgen, onder andere hogere benzineprijzen, zijn op dit moment merkbaar voor de consument. Zoals ik reeds in het vorige deel vermeld heb, is kartelvorming verboden, om zoals de antitrust-autoriteiten het zeggen, de consument te beschermen en "eerlijke" concurrentie te bewerkstelligen.

Maar de OPEC hoeft geen megaboetes te betalen en er worden geen gevangenisstraffen voor de overtreders uitgesproken, in tegendeel de overheden "beschermen" de consument door de prijs te verhogen met accijnzen en BTW. Iets waartoe de verboden kartels in hun stoutste dromen niet in staat zijn.

Een ander kartel, de vakbonden, wordt niet als zodanig aangemerkt, omdat zij zich een federatie (nu bondgenoten) noemen en het doen voorkomen of zij de belangen van alle werknemers, lid of geen lid, behartigen. Zij zijn een door de overheid, via wetgeving, toegestaan kartel. Zij doen exact wat een "privaat" kartel verboden is, namelijk, prijsafspraken maken, het verdelen van de markt, het bevorderen van oneerlijke of geen concurrentie en door hun acties worden de consumenten niet beschermd, maar betalen zij voor elke lastenverzwaren die door de overheid bedacht wordt.

De bonden vormen in feite het grootste kartel. Zij bezitten een voor een minderheidsgroep (slechts 28 % van de beroepsbevolking is lid van de een of andere bond) ongekende macht.

Zij hebben naast de overheid het monopolie op het initiëren van geweld. Het zogenaamde stakingsrecht. Of is "chantagerecht" een beter woord hiervoor? Het is immers, als jij niet doet wat ik wil, dan leg ik je bedrijf plat, desnoods met fysiek geweld.

Door het verbindend verklaren van CAO's is binnen een bedrijf of bedrijfstak alle concurrentie tussen werknemers voor een betere baan of hogere beloning uitgesloten. Een persoon kan dan wel in een hogere loonschaal ondergebracht worden, maar wordt dan beperkt om verder door te groeien, omdat de verschillen in beloning t.o.v. de lagere loonschalen te groot zouden worden.

De best betaalde banen en waar de carrièremogelijkheden het grootst zijn vindt men in de zogenaamde vrije beroepen, waar dus geen CAO geldt.

U ziet het, een kartel is toegestaan, indien zij of door regeringen of met steun van dezelfde regeringen tot stand gebracht is. Alle andere kartels, zijn volgens uw vertegenwoordiger in de kamer of regering, verwerpelijk. Dat is meten met twee maten of de arrogante van de macht.

LIBERTARISCHE/OBJECTIVISTISCHE CONFERENTIES 2000

In juli waren er in Canada de misschien wel twee belangrijkste internationale libertarische /objectivistische conventies van het jaar.

De eerste, met 265 deelnemers, was in Vancouver, en georganiseerd door "The Objectivist Center" (TOC). Dit is de stroming in het objectivisme die ook door Libertariërs gezien wordt als een reële wapenbroeder. Ook wel genoemd de "Kelley objectivisten". De acceptatie van elkaar is wederzijds. Op het "Summer Seminar" is zelfs uitgebreid besproken en een begin gemaakt aan een samenwerking tussen TOC en Libertarian International (LI). Ook is duidelijk waarneembaar in de diverse lezingen bij TOC dat het "libertarisme" steeds vaker wordt genoemd.

Van weerszijden is er vergaande overeenkomst in het zien van libertarisme als het politieke of maatschappij hoofdstuk van het objectivisme. Dat zou dan betekenen dat alle Objectivisten het met de basisstelling van het libertarisme: "geen geweld initiëren, eens zijn, maar niet alle Libertariërs zijn objectivisten. Het objectivisme gaat immers veel verder dan alleen de maatschappij kant. Uiteraard is het nog niet zo ver dat alle objectivisten of Libertariërs het met deze stelling volledig eens zijn!

Het seminar was georganiseerd op een zo voortreffelijke manier als we zelden bij een conventie hebben meegemaakt. Alles klopte tot op de seconde! De lezingen en andere programmaonderdelen waren uitstekend en de discussies zeer leerzaam.

Elke dag begon met twee parallel cursussen. David Kelley gaf "Philosophical Method" en William Thomas "The Essence of Objectivism". Ook de rest of de dagen was er praktisch altijd een keuzemogelijkheid tussen twee verschillende lezingen. In de avonden waren er nog meer keuzemogelijkheden, ook voor ontspanning.

Onderwerpen als "spiritual life" en "benevolence" zijn tekens van de ontwikkelingen in het objectivisme. Dat de filosofie zoals door Ayn Rand ontwikkeld niet een eindpunt is, wordt in TOC-kringen algemeen aanvaard. En dat zal veel Libertariërs goed doen!

Dit alles staat in schrille tegenstelling tot de verhouding met de "Peikoff objectivisten". Die zien het objectivisme als de filosofie van Ayn Rand, die geheel "gesloten" is (niet verder in ontwikkeling). In tegenstelling tot Kelley en vele andere objectivisten die vinden dat elke filosofie moet "open" staan voor verdere ontwikkelingen en verbeteringen.

Onderwerpen over "Kunst" kregen, net als voorgaande jaren behoorlijk veel aandacht. Zo waren er o.a. lezingen over schilderkunst, poëzie, architectuur en muziek. Heel interessant was de lezing en demonstratie van Richard Speer. Hij is een componist die o.a. een compositie voor piano gemaakt heeft betreffende Atlas Shrugged. Hij verklaarde hoe het stuk met alle onderdelen tot stand gekomen is, en voerde het op indrukwekkende wijze uit. Echt iets om aan te schaffen als het op CD uitkomt!

Behalve de genoemde sprekers waren er o.a. de ook in Europa goed bekende Robert Poole en Nathaniel Branden.

De tweede conferentie, ook (toevallig) in Canada, was de Libertarische Wereld Conventie (ISL) in London, Ontario. Ook deze achttiende Wereldconferentie was met meer dan 200 deelnemers, weer zeer geslaagd. (de eerste was in 1982 in Zurich).

Wat al direct opviel, was dat deze conferentie de naam "wereldconferentie" eer aandoet. Er waren veel meer personen uit verschillende landen aanwezig dan bij de TOC conventie. De TOC conventie is nog vooral een Noord-Amerikaanse zaak.

De lezingen gehouden op deze conferentie waren eveneens heel goed. Het verschil met TOC is dat er bij de TOC in het algemeen meer theoretische en diepgaande onderwerpen op het programma staan, terwijl bij de libertarische Wereldconventie meer praktische zaken gebracht worden. Maar er is een zeer groot overlappend vlak.

Op deze conventie was Barbara Branden een van de sprekers! Maar er waren ook veel in Europa bekende sprekers zoals bijv. Stefan Blankertz, John Hospers, Tibor Machan, Wendy McElroy, Jan Narveson, Michiel van Notten en Rigoberto Stewart.

Jacques de Guenin had een interessante lezing over de publicaties van Frédéric Bastiat vergeleken met latere publicaties, waaronder Ayn Rand. Jacques de Guenin bracht dit alles natuurlijk ook in verband met de Wereldconventie van het volgend jaar. Dan is de wereldconventie namelijk in DAX in Frankrijk ter gelegenheid van de 200ste verjaardag van de geboorte van Bastiat. En Jacques is voorzitter van de Cercle Bastiat die de hoofdorganisator van die conventie is, samen met ISL en Libertarian International.

Het plan is om deze 2001 wereldconventie tot de grootste Europese libertarische gebeurtenis ooit te maken. Een gebeurtenis die u niet mag missen! Meer gegevens op de website www.libertarian.nl en vooral op de website van LI: www.libertarian.to

Vrijheid, Argumentatie en Contract

(Deel 1)

Frank van Dun

Aschwin de Wolfs bijdrage 'Van Hoppe tot Hobbes'¹ bewijst dat er omtrent de filosofische fundering van het libertarisme nog wel een en ander uitgeklaard dient te worden. Zijn betoog neemt de vorm aan van een kritische vergelijking tussen 'rationalistische' en 'contractualistische' funderingen voor het non-agressieprincipe dat hij als de kern van het libertarisme beschouwt. In het bijzonder stelt hij de opvattingen van H.-H. Hoppe tegenover die van David Gauthier en Jan Narveson. Zijn voorkeur gaat daarbij uit naar het contractualisme van Gauthier.

Zijn bijdrage bevat een verzoek aan de 'rationalisten' om hun stelling te verduidelijken. Aangezien hij mij opvoert als een 'rationalist', voel ik mij door dat verzoek uiteraard aangesproken. In dit artikel wil ik mij echter beperken tot een weerlegging van zijn stelling dat de contractualistische aanpak van Gauthier en diens bewonderaar Jan Narveson 'vruchtbaarder' is voor de fundering van het libertarisme dan de 'rationalistische' van Hoppe en mijzelf. Een uiteenzetting van de 'rationalistische' benadering en een antwoord op de kritieken daarop die De Wolf citeert, stel ik uit tot een volgende gelegenheid.

Ik houd mij in wat volgt aan De Wolfs opvatting dat het libertarisme als politieke theorie niets anders is dan het non-agressiebeginsel en zijn implicaties. Er zijn veel formuleringen van dat beginsel in omloop die wellicht niet allemaal logisch gelijkwaardig zijn, maar toch zonder twijfel bedoeld zijn om dezelfde idee tot uitdrukking te brengen. Ik begin met een korte discussie van dat beginsel in een formulering die, naar ik hoop, beter dan andere het fundamentele karakter ervan aan het licht brengt. Daarna ga ik in op De Wolfs verdediging van het contractualisme, in het bijzonder op de twee conceptuele onderscheiden waarop hij zich baseert. Het eerste betreft het verschil tussen de vraag of het non-agressiebeginsel waar is, en de vraag of iedereen er een persoonlijk belang bij heeft zich volgens dat beginsel te gedragen. Dat onderscheid ligt aan de basis van zijn discussie van 'cognitive scepticism' enerzijds en 'motivational scepticism' anderzijds. Het tweede onderscheid

is dat tussen onvoorwaardelijke en voorwaardelijke nutsmaximering — of in de terminologie van Gauthier 'straight maximizing' en 'constrained maximizing'.

RESPECT EN ZELFRESPECT

Het libertarische non-agressiebeginsel stelt dat mensen elkaar dienen te respecteren. Het woord 'respect' heeft hier een enigszins bijzondere betekenis. Wij respecteren iemand door hem en alles wat van hem is te erkennen als iets waar wij geen recht op hebben en door dienovereenkomstig met hem om te gaan. Wij beschouwen en behandelen hem niet als een ding of zaak, een dier of plant, maar als een medemens, een gelijke met gelijke rechten als wijzelf. Zo kunnen wij ook spreken over zelfrespect: wij respecteren onszelf door onszelf en alles wat van ons is te beschouwen als iets waar wij en niemand anders recht op hebben, en door ons navenant te gedragen.

Respect voor een ander en zelfrespect hangen nauw samen. Door binnen mijn grenzen (rechten) te blijven, overschrijd ik uw grenzen niet (schend ik uw rechten niet), en door mijn grenzen (rechten) te bewaken, zorg ik ervoor dat u ten opzichte van mij binnen uw grenzen (rechten) blijft. Zo beschouwd zijn respect voor een ander en zelfrespect de keerzijden van dezelfde medaille. De grens die u van mij scheidt is onze gemeenschappelijke grens. Als een van ons die grens respecteert dan respecteert hij zowel zichzelf als de andere.

Respect staat los van onze wederzijdse waardering voor elkaar. Respect is geen synoniem voor achtung of waardering ('esteem'). Mensen kunnen gemakkelijk te veel waardering voor zichzelf of anderen hebben; maar zij kunnen niet te veel respect voor zichzelf of elkaar hebben. Zelfrespect impliceert respect voor anderen, en omgekeerd, maar zelfwaardering en waardering voor anderen hebben niets met elkaar te maken. Een ethiek van het maximale zelfrespect is wat anders dan een ethiek van de maximale zelfwaardering. Het non-agressieprincipe hoort bij een ethiek van respect voor zichzelf en anderen; het zegt ons niets over de waardering die wij voor onszelf of anderen hebben of zouden moeten hebben.

¹ De Wolf, 'Van Hoppe tot Hobbes: Rationele funderingen voor het Libertarisme', De Vrijbrief 2000/2, p.7-16.

Met betrekking tot de stelling dat wij elkaar dienen te respecteren, rijst een hele reeks theoretische en praktische vragen. De belangrijkste theoretische vraag is of die stelling in een rationele argumentatie al dan niet definitief weerlegbaar of onweerlegbaar is op grond van bewijskrachtige argumenten. Voor de 'rationalisten' waarover De Wolf het heeft, is zij zonder meer onweerlegbaar. Dat betekent dat wij haar in elke rationele argumentatie kunnen opvoeren zonder het risico te scheppen dat wij die argumentatie daardoor verzwakken. De critici van het 'rationalisme' stellen daarentegen meestal dat het non-agressieprincipe niet onweerlegbaar is, en in elk geval dat de 'rationalistische' argumentatie van zijn onweerlegbaarheid niet voldoet. Kortom, zij stellen dat de 'rationalisten' ongelijk hebben.

FILOSOFISCHE ARGUMENTATIES EN VERKOOPPRAATJES

De Wolfs eigen kritiek is echter niet dat de 'rationalisten' per se ongelijk hebben, maar dat hun theorie 'niet compleet' is. Zelfs als zij gelijk hebben, schrijft hij, dan 'is er nog een bezwaar'. Wat is dat bezwaar? Om dat te verduidelijken voert De Wolf twee figuren ten tonele die ontsproten zijn aan het brein van Charles King.² De eerste is een 'cognitive moral sceptic', een kritische geest die twijfelt aan de onweerlegbaarheid van het non-agressieprincipe. De tweede is een 'motivational moral sceptic', die opmerkt dat het voor hem allemaal om het even is zolang wij hem kunnen garanderen dat hij er beter — en liefst veel beter — van wordt als hij zichzelf en anderen respecteert. Voor het gemak zal ik die 'motivational sceptic' een Al Bundy noemen.

De Wolfs bezwaar tegen de 'rationalistische' argumentatie is dat zij absoluut geen indruk maakt op de Al Bundys van deze wereld. En wie zal hem tegenspreken! De 'rationalistische' argumentatie voor de onweerlegbaarheid van het non-agressieprincipe is inderdaad niet bedoeld om Al Bundy tot zelfrespect aan te zetten — hem het non-agressieprincipe aan te smeren, zoals hijzelf zou zeggen — maar om het gebruik van het beginsel van wederzijds respect in theoretische en wetenschappelijke uiteenzettingen te rechtvaardigen. Zulk gebruik is gerechtvaardigd als dat beginsel in een rationele argumentatie onweerlegbaar is, ongeacht of iedereen het kent, gelooft, wil geloven, er wel of geen rekening mee houdt. Alle geavanceerde wetenschappen hebben hun onder de huidige stand van kennis onweerlegbare uitgangspunten, die de beoefenaars van die wetenschappen bijgevolg zonder enige reserve in hun

uiteenzettingen gebruiken — ook als leken als Al Bundy die uitgangspunten niet als 'waarheden' herkennen en er in hun denken en doen geen rekening mee houden. Opdat een stelling onweerlegbaar zou zijn, moet het mogelijk zijn haar tegen alle mogelijke rationele tegenwerpingen te verdedigen, in het bijzonder tegen het argument dat zij niet waar is (want strijdig met 'de feiten') en tegen het argument dat zij berust op een denkfout, dus niet volgt uit of strijdig is met de nochtans ware premissen waarop zij geacht wordt te steunen. Wij kunnen het ook als volgt zeggen: Opdat een stelling onweerlegbaar zou zijn, moet het mogelijk zijn elke 'cognitive sceptic' te overtuigen, althans voor zover hij competent genoeg is in het relevante kennisdomein om empirische en logische argumentaties te volgen en naar waarde te schatten.

Aantonen dat een stelling onweerlegbaar is, is wat anders dan aantonen dat iemand, bijvoorbeeld Al Bundy, er belang bij heeft er rekening mee te houden en zijn handelingen dienovereenkomstig te plannen. Wij kunnen hier gerust aannemen dat Bundy ten aanzien van de stelling van Pythagoras geen 'cognitive sceptic' is, maar zonder meer aanvaardt dat zij waar is 'if you say so'. Wij kunnen ons echter gemakkelijk voorstellen wat Al Bundy denkt over het belang ervan. Om hem van het belang voor hem van die stelling te overtuigen is het niet voldoende haar te bewijzen. Wij moeten hem die stelling op de ene of de andere manier aansmeren, dus een verkooppraatje bedenken waardoor Bundy gaat geloven dat hij de stelling van Pythagoras echt niet kan missen of zichzelf tekort doet door er geen rekening mee te houden.

Wat voor de stelling van Pythagoras geldt, geldt ook voor het non-agressieprincipe. Wie het non-agressieprincipe wil verkopen, moet zoals Charles King zegt 'een connectie maken tussen dat principe en de actuele begeerten en voorkeuren' van de potentiële klant. Hij wil de klant ervan overtuigen dat het precies is wat die zelf wil en nodig heeft en dat hij nergens betere waar voor zijn geld vindt.

Voor verkooppraatjes is het essentieel dat men weet wie men voor zich heeft, tot welke doelgroep hij behoort, welk consumentenprofiel hij heeft, enzovoort. De eigenschappen en de degelijkheid van het te verkopen product — of dat koekjes, moonboots of ethische beginselen zijn — doen er niet toe. Een goed verkoper kent zijn klant en 'maakt dan een connectie' tussen het product en de motieven van de klant. Ofschoon King daarvan geen gewag maakt, hoeven die motieven trouwens niet alleen begeerten en voorkeuren te zijn. Ook waarden, filosofische en ideologische overtuigingen, hoop en angst, behoefte aan zelfwaardering en dergelijke zijn relevant. Men verkoopt producten en ideeën aan men-

² Voor de relevante verwijzing, zie noot 1.

sen, niet aan bundels begeerten of voorkeuren. De financiële adviseur die de markt bewerkt van mensen die snel stinkend rijk willen worden, houdt andere verkooppraatjes dan zijn collega die zich op de markt voor ethisch beleggen beweegt — ook als zij hetzelfde financiële product verkopen.

Volgens King moet 'filosofie werkelijke mensen op rationele wijze aanspreken' en er daarom rekening mee houden dat 'werkelijke mensen begeerten en voorkeuren hebben'. Dat is waar, maar betekent dát dat filosofen verkooppraatjes moeten gaan houden? Dat zou een vreemde stelling zijn voor een auteur als King die op verzoek ongetwijfeld een overtuigende verdediging van de voordelen van een doorgedreven arbeidsdeling kan leveren. Zelfs Al Bundy weet dat de kunst van het schoenen maken en de kunst van het schoenen verkopen twee verschillende dingen zijn! Voor een praktische filosofie als het libertarisme geldt het beginsel van de arbeidsdeling en de specialisatie evenzeer als voor schoenen en andere producten. De perfectionering van het libertarisme als praktische filosofie is een ding, de marketing ervan een ander. Een discussie over de fundering van het libertarisme tussen bijvoorbeeld Hoppe en Narveson dient op andere gronden te worden beslist dan het feit of Al Bundy een Hoppe- dan wel een Narveson-sticker op zijn achterruit plakt.

De stelling van Hoppe en de andere 'rationalisten' is dat individuen zichzelf en anderen behoren te respecteren, ook wanneer er geen overtuigende waarborgen zijn dat zij zodoende beter in staat zullen zijn hun begeerten te voldoen en hun voorkeuren te realiseren. Volgens King bouwen wij evenwel 'enkel luchtkastelen als wij insisteren op theorieën over wat wij behoren te begeren'. Wij moeten integendeel begeerten en voorkeuren als onwrikbare gegevens beschouwen, en ons ertoe beperken verkooppraatjes te houden die daarop inspelen. Dat is op zijn minst een merkwaardige en voor mij onaanvaardbare stelling. Laten wij haar eens toepassen op iets waar wij toch allemaal vroeg of laat mee te maken krijgen: de opvoeding van kinderen en van onszelf. Volgens King moeten ouders en opvoeders blijkbaar niet proberen kinderen te vormen, zij moeten enkel verkoopspraatjes houden. In geen geval moeten zij zichzelf de vraag stellen hoe en in welke zin zij kinderen behoren op te voeden, dus welke praktische en theoretische beginselen zij hun kinderen en leerlingen zullen verkopen. Dergelijke vragen willen beantwoorden is luchtkastelen bouwen. Zij betreffen immers wat kinderen behoren te weten of te begeren, niet wat zij weten of begeren. Kings suggestie is dat er geen behoefte is aan pedagogie, alleen aan didactiek.

Neem nu de vraag hoe wij met onze eigen begeerten en voorkeuren zullen omgaan. Kings antwoord daarop

is dat wij moeten proberen ze maximaal te bevredigen, wat zij ook mogen zijn. Alleen dan zijn wij volgens hem 'rationeel', dat wil zeggen 'nutmaximerend'. Kritisch met onze eigen begeerten en voorkeuren omgaan, is er voor hem niet bij. Waardeoordelen vellen over begeerten en voorkeuren is immers zinloos. Even zinloos is het te proberen ons leven zo in te richten dat wij situaties vermijden waarin onwaardige begeerten en voorkeuren zich met grote waarschijnlijkheid manifesteren. Morele opvoeding is zinloos, karaktervorming is zinloos, want zowel het ene als het andere vergt nadenken over wat wij behoren te begeren.

De opvatting van King is uiteraard geen onbekende. Zoals het in de volksmond heet: Gelijk hebben doet er niet toe; gelijk krijgen, dat is het enige dat telt. Laten wij echter eens een toepassing van dat 'principe' bekijken die meteen de implicaties ervan voor de libertarische theorievorming aan het licht brengt. Bij de vorming van advocaten moeten wij hen geen respect voor recht en waarheid bijbrengen — daarop aandringen is luchtkastelen bouwen. Wij moeten hen alleen maar leren 'hun zaak te winnen, wat zij overigens ook mag zijn'. Het maakt niet uit of zij een schuldige vrijpleiten of een onschuldige doen veroordelen, zolang hun verkooppraatje maar effectiever is dan dat van de tegenpartij.

Ik betwijfel dat er zoiets is als een universeel verkooppraatje, eentje dat 'altijd werkt'. Anders gezegd, ik betwijfel dat er zoiets bestaat als een 'praktisch principe' in de zin waarover Charles King het heeft. Ik betwijfel uiteraard niet dat er praktische principes zijn. Het non-agressiebeginsel is voor mij een praktisch beginsel, en wel een theoretisch gefundeerd praktisch beginsel. Het is echter geen praktisch beginsel in de zin van King omdat er geen enkele waarborg is dat het altijd mogelijk is te bewijzen dat wie zichzelf en anderen respecteert daarmee beter zijn wensen en voorkeuren kan bevredigen dan wie dat niet doet. De 'connectie met gegeven begeerten en voorkeuren' is niet altijd te maken.

Wat King van een 'praktisch principe' verlangt, is dat het werkt als een bezweringsformule die mensen onmiddellijk motiveert om te doen wat het principe voorschrijft, wat dat ook moge zijn en wat ook de werkelijke begeerten en voorkeuren, waarden, overtuigingen, verwachtingen, angsten en andere motiverende factoren van die mensen mogen zijn. Als er zo'n bezweringsformule bestaat, dan is die tot nog toe goed verborgen gehouden. In elk geval doet King geen moeite haar aan ons te openbaren.

Het is niet zo moeilijk iemand, bijvoorbeeld Al Bundy, ervan te overtuigen dat het voor hem beter en voordeliger is dat anderen hem en zijn rechten respecte-

ren. Hoe ga je hem echter aansmeren dat hij er belang bij heeft anderen en hun rechten te respecteren? Je kunt wel een aantal hypothetische situaties schetsen die het zelfs voor hem duidelijk maken dat hij er niet op moet rekenen altijd voordeel te halen uit onrecht. Je mag er evenwel zeker van zijn dat hij dan onmiddellijk een aantal andere hypothetische (en niet eens onwaarschijnlijke) situaties noemt die het zelfs voor de meest consequente consequentialist duidelijk maken dat onrecht soms wel loont. Zelfs tegen een intellectueel lichtgewicht als Al Bundy kan een consequentialistische libertariër niets beters aandragen dan de nietszeggende formule: Respecteer anderen als dat in uw belang is, doe dat niet als het niet in uw belang is. De sterkere en relevante stelling dat het altijd in uw belang is anderen te respecteren, is zonder meer onwaar — zoals iedereen met een beetje levenservaring wel uit de eerste hand zal weten. Voor de meeste mensen, niet alleen voor libertariërs, is dat geen probleem. Zij hebben voldoende rechts- en schaamtegevoel om niet ten koste van hun zelfrespect elk voordeel na te jagen waartoe de omstandigheden soms de gelegenheid bieden. Mensen die een op straat gevonden portefeuille met inhoud aan de eigenaar terugbezorgen, doen dat niet omdat zij verwachten dat die hen daarvoor een grotere beloning zal geven dan de inhoud van de portefeuille. Zij doen dat ook niet omdat zij bezig zijn 'een reputatie' op te bouwen die hen later grote winsten zal opleveren. Hoevelen onder hen geven enige publiciteit aan hun daad?³

HET DILEMMA VAN DE GEVANGENE

Beschouwen wij nu De Wolfs bewering dat het contractualisme van Gauthier 'een rationele basis voor libertarische rechtsbeginselen' is. De Wolf beweert ook dat het van aard is tegemoet te komen aan het bezwaar van Kings 'motivational scepticism'. Beide beweringen zijn onhoudbaar.

Laten wij Gauthiers betoog even 'droogkoken'. Wat blijft er dan van over? Gauthier gaat uit van het zogeheten dilemma van de gevangene. Dat gaat als volgt:

Twee verdachten zitten in voorarrest. De magistraat stelt hen voor de keuze te bekennen of niet te bekennen.

³ Naarmate consequentialistische argumentaties meer ingeburgerd geraken, neemt uiteraard de kans dat mensen zonder winstbejag andermans recht willen respecteren af. 'Je moet wel gek zijn niet te pakken wat je zonder kwalijke gevolgen voor jezelf kan pakken', is dan het devies. Het utilistische consequentialisme houdt in dat alle morele of ethische oordelen onzinnig of overbodig zijn, tenzij zij zich laten herleiden tot uitspraken over de bevrediging of de frustratie van willekeurige begeerten. Zie mijn bijdrage 'Vrijheid en consequentialisme' in *de Vrijbrief*, 24, 3, 1999, 9-16.

Zijn voorstel houdt in dat als beiden bekennen, hun straf beperkt wordt tot vijf jaar. Als beiden niet bekennen, dan zal ieder van hen tien jaar krijgen. Als echter slechts een van hen bekent, dan krijgt die vijftien jaar; de andere die niet bekent, gaat vrijuit. Voor ieder van de verdachten is de rekening snel gemaakt. Niet bekennen is voordeliger dan bekennen, ongeacht wat de andere doet: 'Als ik beken, dan krijg ik vijf jaar (als de andere ook bekent) of vijftien jaar (als hij niet bekent); als ik niet beken dan krijg ik respectievelijk nul of tien jaar.'

Als rationele (dat wil zeggen 'nutmaximerende') individuen gaan de verdachten dus weigeren te bekennen en zullen zij tien jaar moeten zitten. Nochtans zouden zij door beiden bekentenissen af te leggen al na vijf jaar vrijkomen.⁴ In het technisch jargon van de speltheorie: Ofschoon niet-bekennen op grond van individuele nuts-overwegingen de *dominante* strategie is voor iedere verdachte, is het resultaat van hun keuze van die dominante strategie voor beiden *suboptimaal*.

Let wel: Wij hebben hier verondersteld dat de verdachten liefst zo vroeg mogelijk willen vrijkomen. Zonder die veronderstelling zou er van een 'dilemma van de gevangene' geen sprake zijn. Als bijvoorbeeld ten minste een van de verdachten het leven in de gevangenis veiliger, comfortabeler en beschaafder zou vinden dan het leven in zijn gewone milieu en bijgevolg liever een langere dan een kortere straf krijgt, dan verdwijnt het 'dilemma'. Dat is ook zo bij tal van andere waarderungen van de verwachte uitkomsten.

Het dilemma wordt dus niet bepaald door de objectieve straflijden, maar door de subjectieve waardering ervan door de betrokkenen. Dat is belangrijk voor eventuele concrete toepassingen van het model van het dilemma van de gevangene: In bijna alle realistische situaties zullen mensen moeten speculeren over zowel de waarschijnlijke gevolgen van de samenloop van hun keuzen als elkaars waardering van die gevolgen.⁵ Het is mogelijk dat sommigen een 'dilemma van de gevangene'-achtige situatie menen te herkennen, en dat anderen

⁴ Merk op dat het er absoluut niet toe doet of de verdachten inderdaad schuldig zijn aan het ten laste gelegde feit. Voor consequentialisten en utilitaristen is dat een irrelevante bijkomstigheid.

⁵ Zie nogmaals het artikel geciteerd in. Veronderstel bijvoorbeeld dat de gevangenen niet weten of de magistraat aan ieder van hen hetzelfde voorstel heeft gedaan. Of veronderstel dat zijn voorstel luidde: 'Als jullie beiden bekennen dan worden jullie beiden gestraft, zij het niet zo erg dan als jullie niet bekennen. Als echter slechts een van jullie bekent, dan krijgt hij de zwaarste straf en de andere de lichtste' — zonder verdere uitleg over de aard van de straf (een geldboete, gevangenisstraf, foltering, verminking, doodstraf) en de verschillende strafmaten.

helemaal geen dilemma zien. Anders gezegd, een dilemma van de gevangene is geen objectief gegeven; het is een interpretatie van een interactieproces die gebaseerd is op moeilijk of niet te verifiëren hypothesen over de psychische toestanden van de mensen die daarbij betrokken zijn.

Er is dus geen enkele reden voor een buitenstaander om bijvoorbeeld het feit dat de verdachten weigeren te bekennen, te beschouwen als een 'rationele' keuze die evenwel slechts een suboptimaal resultaat oplevert. Het is mogelijk dat voor de betrokkenen zelf die weigering niet alleen 'rationeel' is maar ook een *optimaal* resultaat oplevert op grond van hun werkelijke voorkeuren. Dat is wat telt: hoe zij hun situatie interpreteren — niet hoe zij die volgens een waarnemer behoren te interpreteren

SOCIALE DILEMMA'S EN 'SAMENWERKING'

Over dat dilemma van de gevangene is een omvangrijke literatuur ontstaan. In de traditie waarin Gauthier schrijft, is de gewoonte gegroeid de woorden 'bekennen' en 'niet bekennen' te vervangen door respectievelijk 'samenwerken' en 'niet samenwerken'. In die traditie wordt het dan ook vaak het sociaal dilemma genoemd. De formulering van het sociaal dilemma is dus: 'Rationele individuen zullen niet samenwerken, hoewel zij door samen te werken beiden meer voordeel ('nut') kunnen realiseren dan door niet samen te werken.'

Let wel: Het woord 'samenwerken' is in die literatuur een technische term. Het duidt de keuze aan van iemand die in een eenmalig dilemma zijn dominante strategie niet gebruikt, hoewel hij geen zekerheid heeft dat de tegenpartij ervan zal afzien zijn dominante strategie te gebruiken. Of wij met betrekking tot concrete situaties zo'n keuze als een keuze tot samenwerken zullen beschouwen, is daarmee niet gezegd. Evenmin speelt het doel of het effect van die 'samenwerking' enige rol. Het is bijvoorbeeld niet relevant of de 'samenwerking' al dan niet agressie of bedrog tegenover derden impliceert. 'Samenwerken' is dus in dit verband een suggestieve, potentieel misleidende term.

Gauthier vervangt het suggestieve 'samenwerken' hem door het neutralere 'beperkingen aanvaarden op nutmaximerend gedrag'. Een rationeel individu zal dus een 'constrained maximizer' zijn — iemand die beperkingen op zijn nutmaximerend gedrag aanvaardt in zijn omgang met andere rationele individuen. Als gevolg van deze revisie van het begrip 'rationeel individu' wordt de categorie van de irrationele individuen uitgebreid met de zogeheten 'straight maximizers', die geen beperkingen op hun nutmaximerend gedrag aanvaarden.

Wat is het belang van dat alles voor de libertarische theorievorming? Op grond van de formulering van het

sociaal dilemma ging een aantal auteurs beweren dat 'rationele' individuen niet uit eigen beweging tot samenwerking zouden komen en dus altijd in een toestand van niet-samenwerken (of zelfs van tegenwerken, oorlog) zouden blijven. Zij suggereerden daarmee dat zonder dwang geen samenwerking en geen vreedzaam samenleven mogelijk zouden zijn. Kortom, zonder staatsdwang geen vrede en geen beschaving!⁶ Dat is in essentie de stelling van Thomas Hobbes, waarop hij zijn pleidooi voor een absolute staat had gebaseerd. Het dilemma van de gevangene leek een godsgeschenk voor de apologeten van de staatsdwang.

Een van de interessante ontwikkelingen in de literatuur over dergelijke dilemma's is evenwel de studie van het zogeheten 'herhaalde dilemma van de gevangene'.⁷ Het is met betrekking tot dergelijke herhaalde dilemma's dat Gauthiers onderscheid tussen voorwaardelijke en onvoorwaardelijke nutsmaximering relevant wordt. Een onvoorwaardelijke nutmaximeerder beschouwt elke ontmoeting met een ander als een gebeurtenis op zich, zonder enig verband met voorafgaande of volgende ontmoetingen van dezelfde aard. Hij zal dus in elke 'dilemma van de gevangene'-achtige situatie weigeren 'samen te werken' of 'beperkingen op zijn nutmaximerend gedrag te aanvaarden'. Een voorwaardelijke nutmaximeerder zal daarentegen elke ontmoeting zien als een onderdeel van een duurzame interactie dat zich in de toekomst kan herhalen. Hij zal zijn keuze ('samenwerken of niet', 'wel of geen beperkingen op zijn onmiddellijke nutsmaximering aanvaarden') laten afhangen van zijn ervaringen bij eerdere ontmoetingen en zijn daarop gebaseerde verwachtingen.

Bij de studie van het herhaalde dilemma staat deze vraag centraal: Als de verdachten weten dat zij bij herhaling geconfronteerd zullen worden met hetzelfde dilemma, zullen zij dan nog altijd voordeel hebben bij systematisch 'niet bekennen' (of 'niet samenwerken')? De conclusie van die studies is, dat onder vrij strikte voorwaarden bekennen ('samenwerken') ook voor der-

⁶ Dezelfde redenering leidt uiteraard tot de conclusie dat mensen niet vrijwillig zullen samenwerken om een dwangmacht of staat te organiseren ten einde *elkaar* tot samenwerking te dwingen — maar die conclusie werd en wordt meestal in de doofpot gestopt. Zij houdt namelijk in dat aan de basis van de staat geen 'sociaal contract' kan liggen, alleen een eenzijdige machtsdaad van iemand die weigert met anderen 'samen te werken' en hen dwingt voor *hem* te werken. Anders gezegd, slavernij is de grondvorm van beschaafd samenleven.

⁷ Verwijzingen vindt de lezer in de door De Wolf geciteerde literatuur. Een van de eersten die het 'herhaalde dilemma van de gevangene' in een politiek-theoretische context heeft onderzocht, is Michael Taylor, *Anarchy and Cooperation* (Londen, 1976).

gelijke 'rationele', dus nutmaximerende individuen voordeliger is dan niet bekennen.⁸

Die conclusie liet de theoretische mogelijkheid open dat zelfs in een hobbesiaanse wereld (waarin alleen het eigenbelang telt) mensen spontaan, zij het uit berekening, tot samenwerking zouden kunnen komen. Consequentialistische libertariërs klampen zich daaraan vast als aan een strohalm. Zij maken zichzelf wijs dat zij het bewijs in handen hebben dat werkelijk rationele nutmaximeerders uit eigenbelang elkaars vrijheid zullen respecteren. Omdat zij geloven dat alle mensen nutmaximeerders zijn, menen zij dan ook dat elke vrijheidsbeperking noodzakelijk een gevolg moet zijn van 'irrationaliteit', dus van het gebrekkige inzicht van mensen in hun eigenbelang. Wat niet meer dan een theoretische weerlegging van de noodzaak van de staatsdwang is, wordt in hun voorstelling een logisch dwingend bewijs van zijn overbodigheid!

Gauthiers poging om op basis van het postulaat van de egoïstische nutsmaximering een nieuwe min of meer liberale ethiek van het 'sociaal contract' uit te werken, berust volledig op de theorie van het herhaalde dilemma van de gevangene. Hij bouwt daarop voort door te stellen dat aangezien dergelijke dilemma's alomtegenwoordig zijn, ieder 'rationeel' individu er voordeel bij heeft een reputatie van bereidheid tot samenwerken te verwerven en zijn omgang met anderen zoveel als mogelijk te beperken tot anderen die dezelfde reputatie hebben. Kortom, samenwerken met mensen die bereid zijn samen te werken; niet samenwerken met mensen die niet bereid zijn samen te werken — dat is de levensregel van een rationeel individu. Laat dat zo zijn, daarmee is nog niet gezegd dat dergelijke individuen uit eigenbelang elkaars en andermans vrijheid zullen respecteren.

ZIJN 'CONSTRAINED MAXIMIZERS' LIBERTARIËRS?

De suggestie van Jan Narveson, overgenomen door Aschwin de Wolf, is dat de hierboven genoemde speltheoretische concepten niet alleen een rationele funde-

ring voor het libertarisme opleveren maar ook een afdoend argument om tegemoet te komen aan de bezwaren van Al Bundy of welke andere 'motivational sceptic' dan ook. Anders gezegd, de suggestie is dat wij hier te maken hebben met een onweerlegbaar bewijs dat iedereen er persoonlijk belang bij heeft anderen te respecteren die ook hemzelf respecteren. Is dat een geloofwaardige suggestie?

Iedereen die de wereld zelf bestudeert en niet slechts abstracte modelletjes weet dat elke organisatie berust op samenwerking en wederzijdse beperkingen van louter egoïstisch gedrag. Dat geldt voor vreedzame organisaties, maar ook voor andere zoals misdaadorganisaties en staten. Mensen die anderen willen uitbuiten, kunnen dat veel effectiever doen door zich te organiseren dan door zich individueel, ieder voor zich, tegen de rest van de wereld te keren. De geschiedenis is grotendeels een geschiedenis van dergelijke organisaties of samenwerkingsverbanden. De politieke wereldkaart is door hen getekend.

In alle staten gelden al eeuwenlang 'restricties' op het gedrag van de heersende elites. Daardoor houden zij hun solidariteit in stand en zijn zij in staat met blijvend succes hun medemensen uit te buiten en in onvrijheid te houden. Volgens de consequentialistische libertariërs zijn die elites irrationeel. Zij zien immers niet in dat zij er beter van zouden worden als zij hun 'privileges' opgeven en zich tevreden stellen met de restricties die het libertarische respect voor alle andere mensen eist!

De kern van de zaak is dat Gauthiers 'constrained maximizers' nog altijd alleen maar uit zijn op ongelimiteerd persoonlijk voordeel, zonder oog te hebben voor het voordeel van anderen. Zij zijn wel bereid beperkingen op hun gedrag te aanvaarden, waar en wanneer dat hun goed uitkomt, maar dat betekent niet dat die beperkingen iedereen ten goede komen. Een gangsterbende kan een heel loyale, solidaire groep van lieden zijn die zich strikt houden aan wederzijdse beperkingen op hun gedrag om zo hun individueel voordeel te maximeren ten koste van mensen buiten hun groep. Uit het feit dat zij ten opzichte van elkaar 'constrained maximizers' zijn volgt evenwel niet dat zij er voordeel bij hebben ook ten opzichte van anderen dezelfde restricties op hun gedrag te aanvaarden. Weliswaar zullen zij eventueel wel inzien dat zij er belang bij hebben ook ten opzichte van anderen enige beperkingen in acht te nemen, maar dat zijn waarschijnlijk restricties van dezelfde aard als die welke een boer in acht neemt die een deel van zijn oogst als zaigoed spaart om ook in het volgende jaar een goede opbrengst te realiseren. Om dezelfde reden zijn er weinig statenbouwers die effectief beslag leggen op het geheel van het inkomen en het vermogen van hun onderdanen. Er zijn echter nog veel minder statenbou-

⁸ De voorwaarden waaronder 'samenwerken' voordeliger wordt dan 'niet samenwerken' zijn niet automatisch vervuld en in veel (realistische) situaties niet eens waarschijnlijk. Zij zijn het gemakkelijkst te vervullen in relatief gesloten netwerken waarin bijna iedereen de persoonlijke geschiedenis ('reputatie') kent van bijna iedereen waar hij herhaaldelijk mee in contact komt en bovendien weet hoe die anderen situaties beoordelen. Dat laatste is een wel heel sterke voorwaarde: Zij komt erop neer dat individuen als het ware elkaars preferenties kennen, dus volledige informatie hebben over elkaars 'nutsfuncties'.

wers die zich onthouden van elke aanslag op het inkomen en het vermogen van hun onderdanen. Ook politieke partijen die geleerd hebben het spel van de democratie te spelen, weten dat het loont ten opzichte van elkaar 'wederzijdse gedragsbeperkingen' in acht te nemen — maar dat betekent niet dat zij de kampioenen van het respect voor ieders vrijheid zijn.

De Wolf vraagt welke restricties een individu, als 'constrained maximizer', zal accepteren. Voor het antwoord verschuilt hij zich achter Jan Narveson, die doodleuk stelt dat dit de libertarische rechtsbeginselen zijn die het initiëren van geweld en fraude uitsluiten. Waarom? Omdat 'rechtsbeginselen (sic) die verder strekken... noodzakelijkerwijs het opleggen van kosten aan het ene individu ten gunste van anderen impliceren'! Dat is echter geen zinvol antwoord. Waarom zou een van Gauthiers 'constrained maximizers' ook maar een moment wakker liggen van de kosten die hij eenzijdig aan anderen oplegt? Waar hij wakker van ligt zijn de kosten die anderen hem eenzijdig opleggen!

Let wel, het is wellicht niet zo moeilijk een mathematisch model te maken van een *mogelijke wereld* waarin dergelijke 'constrained maximizers' er spontaan toe komen een libertarische samenleving te vormen. Het is echter nogal evident dat de wereld waarin wij leven — ook wel de *werkelijke wereld* genoemd — niet aan de specificaties van dat hypothetisch model beantwoordt. Waarom is het de libertariërs van het slag van Jan Narveson eigenlijk te doen? Om vrijheid voor 'constrained maximizers' in het ene of het andere mathematische *Nirwana*, of om vrijheid voor mensen van vlees en bloed in deze werkelijke, historische wereld? Is libertarisme een spelletje voor intellectuelen die hun omgeving willen verbluffen met hun meesterschap in het manipuleren van speltheoretische constructies? Of is het een filosofie voor mensen die bereid zijn de gevolgen te dragen van hun voornemen zichzelf en elkaar te respecteren?

Voor alle duidelijkheid: Of voorwaardelijke nutsmaximering verenigbaar is met het libertarisme, hangt af van de voorwaarden die wij in aanmerking nemen. Ik heb er geen probleem mee dat mensen 'hun nut maximeren' (wat dat in concreto ook moge betekenen) als zij dat doen onder de voorwaarde van respect voor anderen. Het kritieke punt is echter dat niet alle denkbare nutmaximerende gedragsbeperkingen een libertarische omgeving definiëren. De enige beperking die Gauthier en Narveson ter sprake brengen is dat 'rationele individuen' niet slechts op korte termijn denken, maar ook de verderaf liggende effecten op de langere termijn in overweging nemen. Daaruit volgt echter niet dat dergelijke individuen zullen inzien dat het in hun eigen belang is non-agressieprincipe in acht te nemen.

Ik wil in dit verband nog even wijzen op een groteske denkfout die de consequentialistische libertariërs blijkbaar niet kunnen nalaten te maken. Zij verwarren hun stelling met het klassieke 'economische liberalisme' van bijvoorbeeld Adam Smith, dat zij voor hun antinatuurrechtelijke kar willen spannen. Voor dat klassieke liberalisme was ieders respect voor [de natuurlijke rechten van] anderen de voorwaarde waaronder individueel nutmaximerend gedrag leidt tot een algemene welvaartsstijging — zij het niet noodzakelijk tot een welvaartsstijging voor iedereen. De consequentialistische libertariërs geloven daarentegen dat individueel nutmaximerend gedrag leidt tot aanvaarding van een libertarische ethiek en rechtsleer. Zij schrijven de weldaden van de *vrije markt* (waar ieders natuurlijke rechten als afdwingbare beperkingen van anderomans nutmaximerend gedrag gelden) toe aan een situatie waarin alleen winst- en verliesrekeningen bepalen wat mag en wat niet mag. Zo halen zij oorzaak en gevolg door elkaar.

LIBERTARISME OF DE SOEVEREINTEIT VAN DE CONSUMENT?

Het utilistische consequentialisme, dat op veel libertariërs zo'n sterke aantrekkingskracht uitoefent, reduceert het wenselijke tot het gewenste. Dat is in hun ogen een wetenschappelijke no-nonsense benadering. Zoals Charles King liet verstaan: Elke beschouwing van het wenselijke als iets anders dan het gewenste is een luchtkasteel. Waarom dat een onhoudbare stelling is, zal ik bij een andere gelegenheid verduidelijken. Hier wil ik nog een opmerking kwijt over de vermoedelijke reden waarom veel libertariërs dat consequentialisme zo aantrekkelijk vinden, met name hun geloof dat consequentialistische argumenten voor de efficiëntie van de markt filosofische argumenten voor persoonlijke vrijheid overbodig maken.

In consequentialistische discussies lijkt het markt-begrip uiteen te vallen in een deel 'sovereiniteit van de consument' en een deel 'ondernemingsgewijze productie'. Wie de markt efficiënt noemt, bedoelt uiteraard dat de ondernemingsgewijze productie efficiënt is. Efficiënt waarvoor? Voor de bevrediging van de wensen van de consumenten, wat die ook mogen zijn! Onder invloed van consequentialistische argumentaties vinden heel wat libertariërs de markt fantastisch omdat zij efficiënter dan enig ander economisch systeem tegemoet komt aan 'wat de consumenten werkelijk willen'. Of die overtuiging gerechtvaardigd is of niet, doet hier niet ter zake. Wat wel van belang is, is dat zij ons geen argument levert om elkaars zelfbeschikking te respecteren. Laten wij daar nog even bij stil blijven staan.

'Op de markt is de consument soeverein', zegt men. Dat is ook zo: Op de markt wordt geen censuur uitgeoefend over wensen en voorkeuren. De consument bepaalt zelf hoe hij zijn koopkracht besteedt. Daaruit volgt dat op de markt niemand meer kan verdienen dan door zo snel en accuraat mogelijk in te spelen op de wensen van de consumenten. Winstmaximerende ondernemers gaan zich niet bezig houden met vragen over wat de consumenten behoren te wensen. Zij richten zich op wat de consumenten werkelijk wensen en willen kopen.

Winstmaximerende ondernemers rivaliseren onder elkaar om de gunst van de consumenten en brengen zo de onder de gegeven omstandigheden efficiëntste productiestructuur tot stand om aan de consumptiewensen te voldoen. Dat zouden zij evenwel ook doen in een maatschappij waarin tien, vijftig of negentig procent van de mensen in slavernij gehouden wordt en dus niet tot de consumentenmassa behoort. Zij zouden dat zelfs doen in een politiek systeem waarin er maar één enkele consument is — bijvoorbeeld de Grote Keizer. De argumenten voor of tegen de ondernemingsgewijze productie zijn niet afhankelijk van veronderstellingen over het relatieve aandeel van de consumenten in de bevolking.

Weliswaar moeten de onderdanen van de Grote Keizer zichzelf ook voeden en kleden, maar hun uitgaven voor voeding, onderhoud enzovoort zijn geen consumptiebestedingen. Die uitgaven zijn voor hen productiekosten die zij moeten maken om te kunnen blijven dingen naar de gunst van de Soevereine Consument. Wij kunnen ons voorstellen dat zijn onderdanen zich uit de naad werken om hem zo goed en efficiënt mogelijk te dienen. Wij kunnen ons ook voorstellen dat zij daar beter in slagen via een systeem van ondernemingsgewijze productie dan via enig ander systeem van economische organisatie. Hebben wij dan ook een voorstelling van een vrije samenleving?

Vragen winstmaximerende ondernemers zich niet af wat de consumenten behoren te kopen, zij zijn ook niet geïnteresseerd in de vraag of die consumenten hun aankopen doen met al dan niet zuurverdiend geld, met gestolen geld of met uitkeringen die gefinancierd worden door belastingen of monetaire truiks. Evenmin hebben zij interesse voor de vraag of wat de consumenten kunnen besteden het geheel of slechts een fractie van hun verdiensten is. De argumenten voor of tegen de ondernemingsgewijze productie zijn niet afhankelijk van veronderstellingen over de belastingdruk of over het voor consumptie beschikbare deel van iemands inkomen. Op de markt is de *consument als zodanig* soeverein. Het doet er niet toe of die consument een gangster is of iemand die na het betalen van belastingen nog slechts tien procent van zijn bruto-inkomen overhoudt.

Laten wij nu aannemen dat de consequentialistische argumentaties voor 'de markt' onweerlegbaar zijn. Dan is de ondernemingsgewijze productie het meest efficiënte systeem voor de bevrediging van de behoeften en verlangens van de consument — wat die behoeften en wie die consumenten ook mogen zijn. Laten wij dat 'for the sake of the argument' zonder meer toegeven. Zullen wij dan ook zonder meer toegeven dat de huidige westerse consumptie maatschappij, met haar soevereine consumenten, haar ondernemingsgewijze productie een vrije samenleving is — ondanks haar hoge belastingdruk en regeldrift? Zijn de hedendaagse westerlingen vrij omdat zij elkaar mogen beconcurreren om de gunst van de consumenten, ongeacht de manier waarop die hun koopkracht in handen gekregen hebben, ongeacht wat de producenten voor eigen consumptie overhouden?

Als wij de consequentialistische libertariërs geloven, dan moeten wij die vragen bevestigend beantwoorden. Zij zullen waarschijnlijk wel protesteren dat wij het verhaal over de Grote Keizer niet tegen hen kunnen aanvoeren omdat zij *alle* mensen als 'soevereine consumenten' beschouwen. Dat is echter geen deugdelijk verweer. De vraag is immers waarom iemand anderen als soevereine consumenten *behoort* te beschouwen. Welk antwoord hebben die consequentialisten klaar wanneer iemand vraagt waarom *hij* de begeerten en behoeften van alle of sommige andere mensen wel en die van kippen, koeien en schapen niet in aanmerking dient te nemen om over de efficiëntie van een economisch systeem te oordelen? Enerzijds beweren zij dat theorieën over hoe wij met elkaar behoren om te gaan slechts luchtkastelen zijn. Anderzijds veronderstellen zij dat wij elkaar als soevereine consumenten behoren te beschouwen? Zeggen zij dan niet dat hun eigen theorie een luchtkasteel is?

Voor de natuurrechtelijke libertariërs is die hele consequentialistische benadering ontoereikend. Het is hun om de vrijheid van mensen te doen, niet om die van 'consumenten' enerzijds en 'producenten' anderzijds. Voor hen is de vrije markt het economische aspect van de samenleving van vrije mensen. Zij is geen techniek om de ene of de andere 'soeverein' te bevredigen.

Per saldo komt het utilistische consequentialisme altijd op hetzelfde neer: Beschouw uw medemensen uitsluitend als middelen voor uw eigen doelen (wat die ook mogen zijn), maar doe dat op zo'n manier dat u niet in uw eigen vlees snijdt. Consequentialistisch libertarisme komt dan neer op het idee dat mensen die volgens die regel leven, spontaan zullen afzien van het initiëren van geweld en fraude en elkaar spontaan zullen gaan respecteren als gelijken. Als dat geen sprookje is...

TERRA LIBERA

LIBERTARIAN INTERNATIONAL

Het klinkt bijna als een standaardverhaal, maar de Libertarian International Najaars Convention die op 30 september en 1 oktober in Oslo plaats vond, was weer een succes.

Het bij elkaar komen van Libertariërs uit verschillende landen geeft altijd wel een speciale sfeer. En als dan de lezingen van hoge kwaliteit zijn, en de zakelijke besprekingen over toekomst productief, dan zijn de deelnemers ook zeer tevreden over de happening. In Oslo was dit alles zeker het geval. Er waren een dertigtal deelnemers, waarvan uiteraard het grootste gedeelte uit Noorwegen en Zweden. De conventie was georganiseerd door de Noorse "Fridemokratene", een beweging die ontstaan is binnen een liberale Noorse politieke partij, maar die zich daarvan heeft afgescheiden en nu onafhankelijk is.

Oorspronkelijk zou de "Fall Convention" van Libertarian International plaats vinden in Milaan. Toen echter bleek dat de organisatoren "extreem rechtse" sprekers uitnodigden en niet bereid waren om daar "extreem linkse" sprekers tegenover te zetten, heeft LI zich van deze bijeenkomst teruggetrokken. Meedoen aan deze eenzijdige benadering van de organisatoren zou ook aan LI het rechtse imago kunnen geven, en dat wordt Libertariërs toch al te vaak verweten. Het is nog steeds nodig om aan velen duidelijk te maken dat Libertariërs niet rechts en ook niet links zijn.

Libertarian International heeft toen gebruik gemaakt van de uitnodiging om mee te doen aan het seminar dat de Fridemokratene toch al voor bovengenoemd weekend aan het organiseren waren. Een weekend dat in het tekenstond van vrije immigratie.

Aankomst van de "buitenlanders" was op vrijdag, en degenen die tijdig aanwezig waren hadden met de organisatoren een gezamenlijk diner.

De zaterdag werd voor een deel gevuld door twee debatten van Libertariërs met Noorse politici. Het was jammer dat dit in het Noors plaats vond. Maar omdat dit al lang geleden was afgesproken, kon dat niet worden veranderd.

De buitenlandse deelnemers maakten van die gelegenheid gebruik om libertarische toekomstplannen te bespreken, en ook om in het prachtige najaarsweer iets van de cultuur van Oslo te bewonderen.

Stefan Blankertz (Dld) hield een uitstekende lezing: "Migration: Friend or Foe?" die ging over de facetten

die een rol spelen bij de houding ten opzichte van vreemdelingen. Al de bezwaren, zoals onder andere de bewering dat buitenlanders "onze baantjes weggapen" werden geanalyseerd, en onjuist bevonden. Deze lezing zal op de web site van de met LI samenwerkende LIBERALIA worden opgenomen.

Op de zaterdag was er ook een "bierfeest" waarvoor de deelnemers waren uitgenodigd en de dag werd besloten met een gezamenlijk diner.

Op zondag waren er lezingen van Christian Michel (Zwitserland): "Must we obey the government?" en Jacques de Guenin (Frankrijk): "Bastiat on Migration". Beide lezingen waren zeer de moeite waard en zullen ook via de web site bereikbaar worden gemaakt. Vanuit de LI site <http://www.libertarian.to> en Liberalia kunt u ze vinden.

De lezing over Bastiat heeft een direct verband met de Libertarische WereldConferentie die in 2001 wordt gehouden in Frankrijk en waarvan Jacques de Guenin de hoofdcoördinator is. Jacques is president van de "Cercle Bastiat" die deze conferentie gezamenlijk met ISIL en met Libertarian International organiseert.

Jacques de Guenin toonde aan dat dit een geweldige conferentie gaat worden. Zeer hoog gekwalificeerde sprekers in een fantastische omgeving. De aanmeldingen komen al binnen en we raden u aan om dit ook nu te doen.

Dit wordt de grootste Europese libertarische manifestatie die er ooit geweest is! Die mag u niet missen. Meer gegevens vindt u via de site van Libertarian International: <http://www.libertarian.to>

Rest nog te vermelden dat de LI Voorjaars Convention plaats zal vinden van 6 - 9 april 2001 in Lund in Zweden, en de conclusie dat het goed gaat met Libertarian International.

LIBERTARISCHE WERELDCONVENTIES.

De zeer succesvolle WereldConferentie 2000 in London, Ontario, ligt al weer achter ons. Het was de grootste tot nu toe die ooit buiten de Verenigde Staten is gehouden. Maar niet alleen de kwantiteit, ook de kwaliteit was uitmuntend.

Wat kwaliteit betreft kunnen we datzelfde zeggen van de Libertarian International Najaarsconventie die op het eerste weekend van oktober in OSLO werd gehouden. U kunt daarover elders in dit nummer meer lezen.

Wereld Conferentie 2001 in DAX in Frankrijk van 15 juli.

Dit is nu wel de belangrijkste libertarische conventie die op stapel staat. De organisatie is in handen van drie samenwerkende groepen: De Cercle Bastiat, ISL, en Libertarian International. Dit zal de grootste Europese Libertarische manifestatie worden die er ooit gehouden is. Dit gaat gebeuren in een heel mooie omgeving en de lijst van reeds toegezegde sprekers is overweldigend. Ook de lijst van deelnemers begint al aardig te groeien. Waarom zou u ook nu niet al inschrijven?

Meer gegevens vindt u in de in de Vrijbrief afgedrukte brochure. U kunt ook via de web site van Libertarian International www.libertarian.to via "conventions" de site van de Cercle Bastiat bereiken. Deze geeft uitstekende informatie over alles wat er tot nu toe bekend is. Inclusief foto's van hotel en van de "after-convention-tour".

Mocht u vragen hebben, aarzel dan niet ons te benaderen.

Libertarian International Spring Convention 2001, 69 April In Lund, Zweden

Deze vindt nog plaats vóór de wereldconventie, en is uiteraard bescheidener en meer op Europa gericht.

We zijn echter gewend dat de kwaliteit van de lezingen en de gezelligheid beslist niet onder doen voor de grote wereldconferenties. Ze zijn ook veel goedkoper! Als u gelegenheid hebt, moet u beslist eens deelnemen

Libertarian International

U kunt zelf al concluderen uit de ontwikkelingen met de regelmatige voor- en najaarsconventies dat het goed gaat met LI. De site wordt steeds drukker bezocht, en we raden u aan beslist eens een bezoek te brengen. En uw commentaar stellen we daarbij zeer op prijs. Het adres is <www.libertarian.to>

Natuurlijk is het overbodig te zeggen dat dit ook geldt voor <libertarian.nl> de Nederlandse libertarische site. Ook hier zouden we graag uw commentaar en advies willen vernemen.

E-Vrijbrief

We hebben reeds eerder aangekondigd dat we u meer regelmatig op de hoogte willen houden via een elektronische Vrijbrief. De naam die ons het meeste werd aangeraden, was "E-Vrijbrief", en daarom gaan we die circulatie voorlopig ook zo noemen.

Stuur uw e-mail adres naar hubertjon@compuserve.com als u deze ook wilt ontvangen.

Dit is de mogelijkheid om sneller en beter op de hoogte te blijven met alles wat er in de libertarische wereld gebeurt.

Euroletter

Dit is de nieuwsbrief van Libertarian International. Hiervoor geldt hetzelfde als voor net gezegd voor de E-Vrijbrief. Met dit verschil dat hij uiteraard in het Engels verschijnt, en nog meer op Europa gericht is.

Libertarische Politieke Partij In Usa.

Het is fascinerend om te volgen wat deze partij doet, en wat ze al allemaal tot stand brengen. Eveneens, maar negatief fascinerend, is te zien hoe de pers bewust zijn best doet om deze partij te negeren. En dat terwijl toch Harry Browne, die de presidentskandidaat is, in verschillende onafhankelijke onderzoeken hoger genoteerd staat dan bij voorbeeld Nader of Haggelin.

Bill Bonner wees er op dat een van de redenen kon zijn dat de pers leeft van de politiek. En als de LP meer invloed krijgt, zal er minder politiek zijn. En dus minder stof en werk voor de pers!

Ver gezocht? Of zit er wat in?

Weet u andere redenen?

Jubileumboek

Het Jubileumboek dat zal worden uitgegeven ter gelegenheid van "25 jaar Vrijbrief", vordert gestaag.

Maar toch iets langzamer dan we dachten waar te kunnen maken.

Feest en Reünie gelegenheid van het gereedkomen van het boek wordt een seminar / feest georganiseerd. De geplande datum daarvoor van 18 november blijkt niet haalbaar. We zullen een nieuwe datum vaststellen, waarschijnlijk eind januari. We houden u nog op de hoogte.

Wel zouden we uw bestellingen en bijdragen graag al eerder ontvangen. Het boek moet namelijk gefinancierd worden. Dus er is geld nodig. Mogen we op u rekenen? Stuur uw bijdragen naar

Monopolie, schijn of werkelijkheid?

Louis van Gils

Het Department of Justice (DoJ) heeft, zoals U waarschijnlijk weet, in Amerika een rechtzaak aangespannen tegen Microsoft, vanwege het feit dat MS een monopoliepositie heeft m.b.t. het besturingssysteem op de desktop computers. Wat is een monopolie volgens Kramers woordenboek.

Een monopolie is het recht om met uitsluiting van anderen iets te mogen verhandelen, vervolgens ook om iets te vervaardigen of te verrichten. Wat in deze definitie opvalt zijn de woorden *recht* en *uitsluiting van anderen*. Het impliceert hier dat iemand of iets bij machte is om een andere partij een monopolie te kunnen verschaffen. Er zijn twee mogelijkheden voor het ontstaan van een monopolie: de overheid verstrekt een monopolie en sluit daardoor anderen bij wet uit. (gas, water, post en vroeger telefoon, het vervaardigen van geld enz.) De consumenten kopen een product bij een leverancier en sluiten anderen bij keuze uit.

De rechtzaak tegen MS kan niet gebaseerd zijn op punt A, immers de Amerikaanse overheid heeft MS geen monopolie verstrekt, dus moet hier punt B van toepassing zijn. Maar MS voorziet volgens de laatste cijfers "slechts" 85 % van de wereldmarkt in desktop computers van haar besturingssysteem. MS heeft dus geen monopolie, er zijn tenslotte nog andere systemen zoals Linux, BeOs en MacOs op de markt. Daar hebben de overheden en andere gemeenschappelijke instellingen iets op gevonden. Men spreekt in geval B niet langer van een monopolie, maar van een monopoliepositie en in geval A van gemeenschappelijke voorzieningen die het best door de overheid gecontroleerd kunnen worden.

Door het begrip monopoliepositie in te voeren heeft de overheid zich de mogelijkheid gecreëerd, om in de concurrentiestrijd in te grijpen. Denk in Nederland aan de wet op de mededinging of in Amerika aan de anti-trust wetgeving. De strekking van de wetgeving houdt in: het creëren van "eerlijke" concurrentie, het voorkomen van machtsposities en de bescherming van de consument in de vorm van de laagst mogelijke prijzen en keuzemogelijkheid. Natuurlijk geldt deze wet niet voor de activiteiten van de overheid.

Ik zal alleen ingaan op "eerlijke" concurrentie en het voorkomen van machtsposities, aangezien het voor de consument in het beetje "vrije markt" dat nog resteert, het nog steeds mogelijk is, zelfs zonder overheidsingrijpen, om tussen verschillende besturingssystemen te kunnen kiezen en Linux zelfs gratis van het internet gehaald kan worden.

Volgens analisten van onderzoeksbureau Gartner is de enige manier om de *monopolistische neigingen* van Microsoft tegen te gaan, het vrijgeven van op zijn minst een deel van de broncode van Windows. (Bron: ZD NET nieuws) Cursivering van de schrijver. Met andere woorden; om eerlijke concurrentie mogelijk te maken, moeten intellectuele eigendommen (Windows) en patenten beschikbaar gesteld worden aan de mededingers. "Ik heb dit eerder gelezen met betrekking tot Rearden Steel in Atlas Shrugged van Ayn Rand". Als dit gehonoreerd gaat worden, kan elke starter, of bedrijven die slechts een gering marktaandeel hebben, naar de rechter stappen en eisen dat bepaalde vindingen, productsamenstellingen enz. van de concurrent tot hun beschikking gesteld wordt.

En dit noemt men "eerlijke" concurrentie.

In het eerste deel heb ik het gehad over "eerlijke" concurrentie. In dit deel zal ik aandacht besteden aan het voorkomen van machtsposities in het bedrijfsleven door de overheid. Microsoft blijft het onderwerp, tenzij mijn computer weer vastloopt. Het Department of Justice vindt dat MS misbruik maakt van haar machtspositie en stelt daarom voor, om het bedrijf volgens functie in twee of drie delen op te splitsen. Er wordt niet vermeld wie de aandeelhouders van het gesplitste bedrijf zullen zijn. (De concurrenten misschien?)

In een rapport van het Amerikaanse studiecentrum The Progress & Freedom Foundation, vrijgegeven aan de Silicon Valley krant, wordt het voorstel om MS in verschillende stukken op te delen opnieuw gelanceerd. De Foundation bestaat voornamelijk uit topmannen van de

regeringen van Reagan en Bush. Bovendien wordt hun research betaald door een aantal bekende namen zoals Compaq, HP, IBM, Intel, Sun en Time Warner. (Over machtsposities gesproken.) Alleen de P&FF denkt in een andere richting dan het DoJ namelijk: volgens hen zou het Windows-gedeelte van Microsoft opgedeeld moeten worden in concurrerende bedrijven, elk met zijn eigen besturingssysteem. Wat een verspilling van geld en energie en alleen maar, naar het lijkt, omdat zij de concurrentie niet aankunnen. Waarom steken zij de hoofden niet bij elkaar en ontwikkelen een eigen besturingssysteem? Omdat het waarschijnlijk gemakkelijker en goedkoper is om de machtspositie van de overheid te gebruiken i.p.v. zelf iets te ondernemen. U kunt ervan op aan dat deze bedrijven geen voorstander zijn van een "laissez faire" economie, want in deze economie kunnen zij geen beroep op de machtspositie van de overheid doen.

Stel dat MS verplicht wordt om het bedrijf op te splitsen, zoals de P&FF voorstelt, en nagenoeg gelijke prijzen vraagt voor de besturingssystemen, wat denkt U dan dat de volgende stap zal zijn? De concurrenten zullen bij het DoJ gaan klagen, dat de gesplitste MS bedrijven nu een kartel vormen. En dat is ook niet toegestaan. MS dreigt dus aan alle kanten vast te komen zitten.

De rechter in de Microsoft zaak, Thomas Penfield Jackson, gaf op een weinig subtiel manier te kennen hoe hij denkt dat de rechtzaak tegen het softwarebedrijf gaat aflopen. Zo zou Jackson gezegd hebben dat er weinig verschil bestaat tussen de manier waarop Standard Oil de oliemarkt overheerste en de wijze waarop MS de markt van de besturingssystemen controleert. Dit is slecht nieuws voor MS, want Standard Oil is het klassieke rechtsvoorbeeld van een gigantisch bedrijf dat vanwege een monopoliepositie gedwongen werd om zich op te splitsen in verschillende concurrerende ondernemingen. (Nu blijkt echter dat zonder deze opsplitsing zij nimmer een wereld- of landelijk monopolie zou hebben gehad.)

Denkt U nu niet, oh dat kan alleen in Amerika gebeuren. De NMA en een commissie in Brussel hebben de bevoegdheid om een fusie wel of niet goed te keuren gebaseerd op de machts- en monopoliepositie van de fusiepartners, hetzij landelijk of Europees.

Hieruit blijkt dat een monopolie van de overheid werkelijkheid is en zich uitstrekt tot alle facetten van het leven en dat een monopolie op ons eigen leven maar schijn is.

LVG

Informatie

Stichting Libertarisch Centrum

De Stichting Libertarisch Centrum streeft de verspreiding van het Libertarisme na. Het Libertarisme is een politieke filosofie die gebaseerd is op de individuele vrijheid. Het individu heeft het recht om met zijn leven, zijn lichaam en eigendom te doen en te laten wat hij wil. Individuele vrijheid houdt daarom zowel persoonlijke als economische vrijheid in. Elke samenwerking tussen individuen is dan gebaseerd op vrijwilligheid. Geen wet mag vrijwillige samenwerking verbieden. Het libertarisme volgt deze principes consequent.

De stichting Libertarisch Centrum is geassocieerd met de International Society for Individual Liberty.

Donateurs

Mensen die de libertarische beweging financieel willen steunen kunnen f150,- overmaken naar Stichting Lifhas (Libertarian Institute For Human Assistance). Voor die f150,- krijgt men dan tevens een jaar lang de Vrijbrief. Het bankrekeningnummer van LIFHAS (te Schiedam) is 25.81.53.962 bij de bank Mees Pierson, Postbus 370, 3000 AJ Rotterdam.

Secretariaat, Libertarisch Centrum Nederland:

Fazantenkamp 818, 3607 EB Maarssenbroek, tel. 0346-564994

Bijeenkomsten

• Kring Roosendaal

Iedere drie maanden; voor nadere informatie: de Vrijbrief. Contactpersoon H. Jongen, tel. 0165-348034

• Kring Zuid-Holland

Elke eerste vrijdag van de maand vanaf 20 uur

Contactpersoon Toine Manders, tel. 070-3620954, overdag bereikbaar op het secretariaat van de Libertarische Partij, laan van Meerdervoort 415, 2563 AR 's-Gravenhage, tel. 0703650109, b. g. g. 0633-484372, fax. 070-3634730

Secretariaat Libertarisch Centrum België:

Brugmanlaan 617, B-1180 Brussel, tel. 02-3444721. Meer informatie over Libertarisch studiecentrum en Kring Libertarisch Centrum België bij het secretariaat